

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

UMEÅ UNIVERSITETSBIBLIOTEK

3573760

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
UMEA

60972

HAROLD GOTE

Uppsala universitetsbibliotek

00001576926 60972 Hag

Sin nästas hustru : kärlekstragedi

Sin nästas hustru

KÄRLEKSTRAGEDI I TRE AKTER

TREDJE TUSENDET

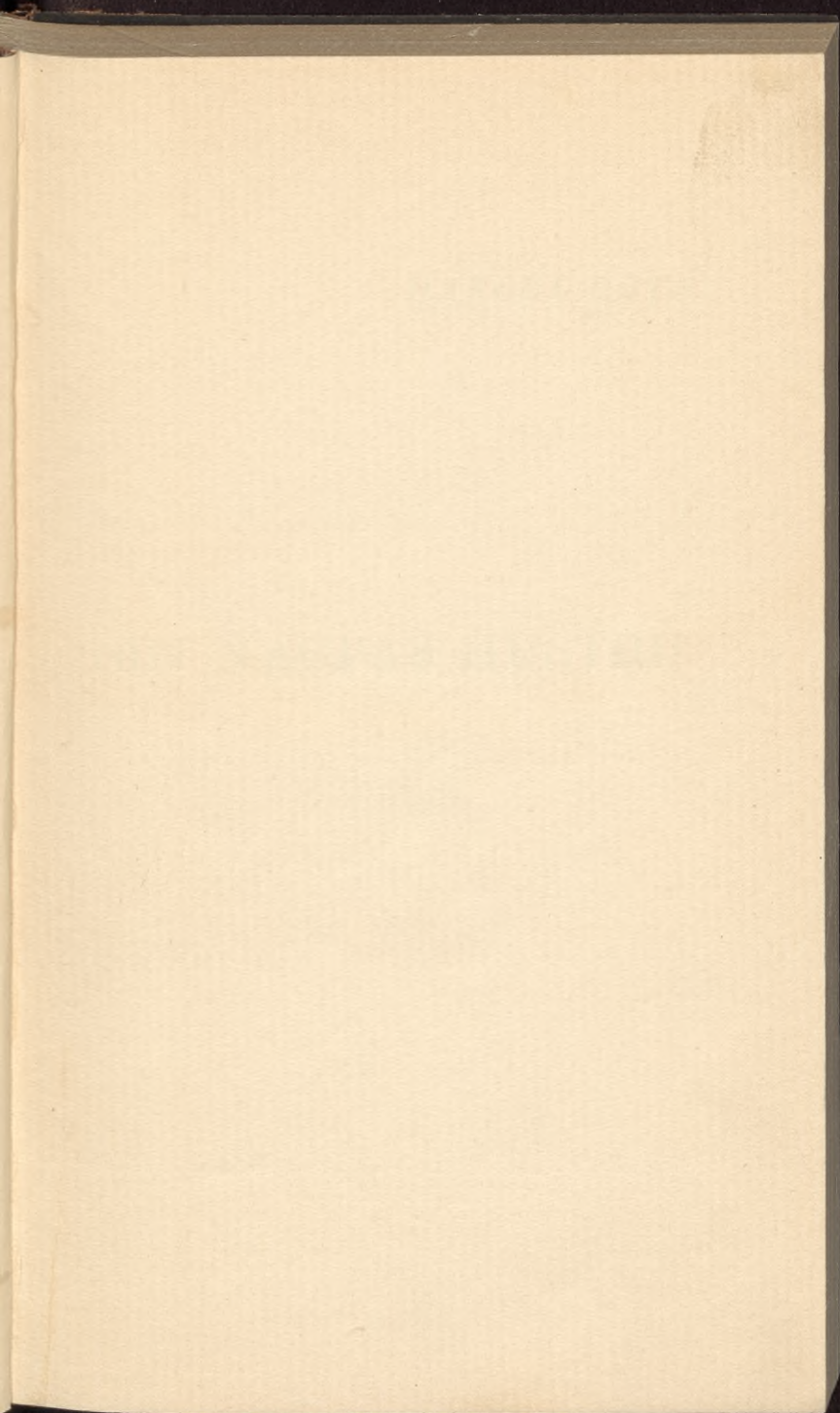
STOCKHOLM

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

UMEA

60972

HAROLD GOTE

SIN NÄSTAS HUSTRU

PAPPERSLEVERANTÖR LESSEBO AKTIEBOLAG
STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG, 1898.

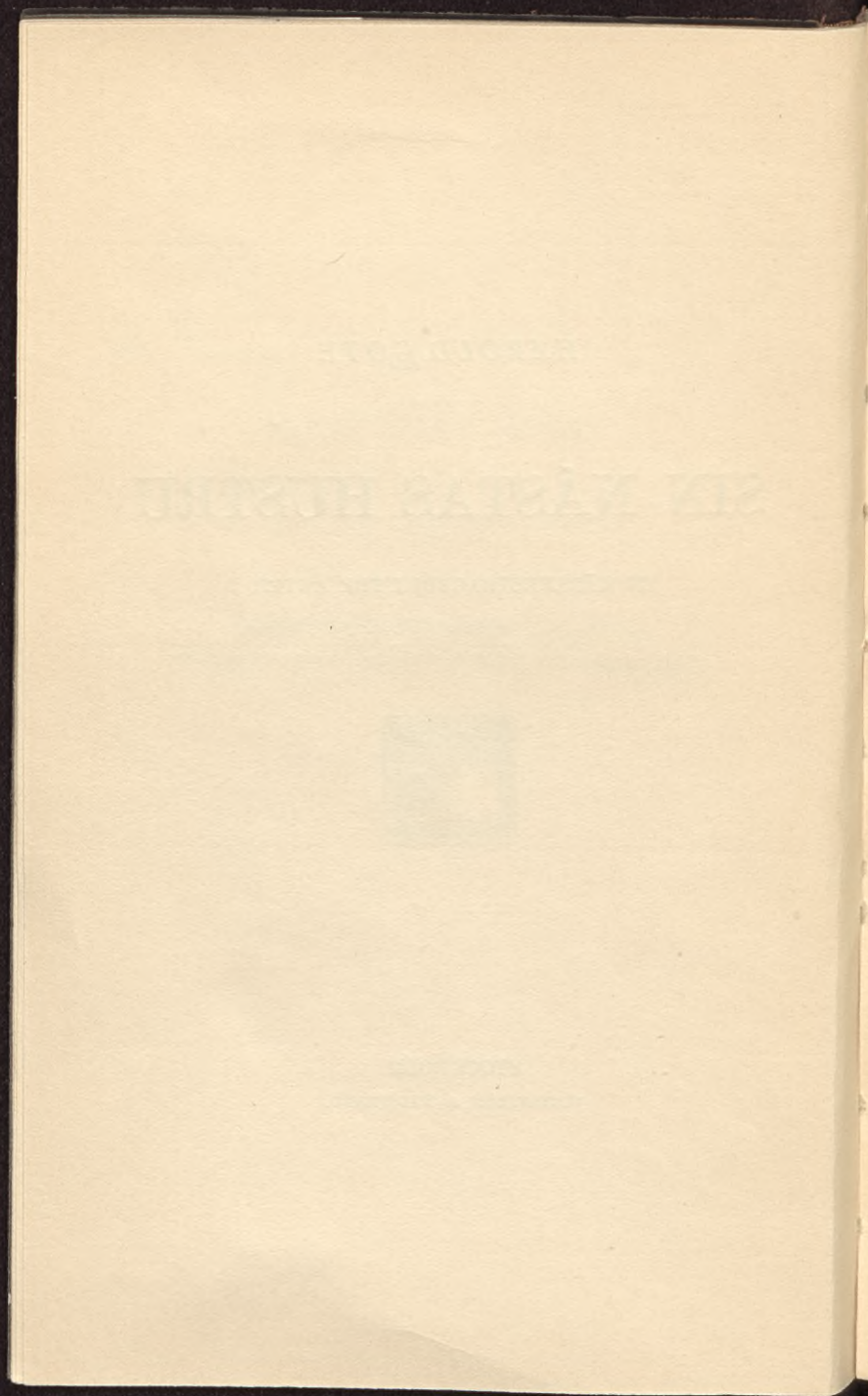
HAROLD GOTE pseud. för
Frida Steenhoff

SIN NÅSTAS HUSTRU

EN KÄRLEKSTRAGEDI I TRE AKTER.

STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND.

PERSONER:

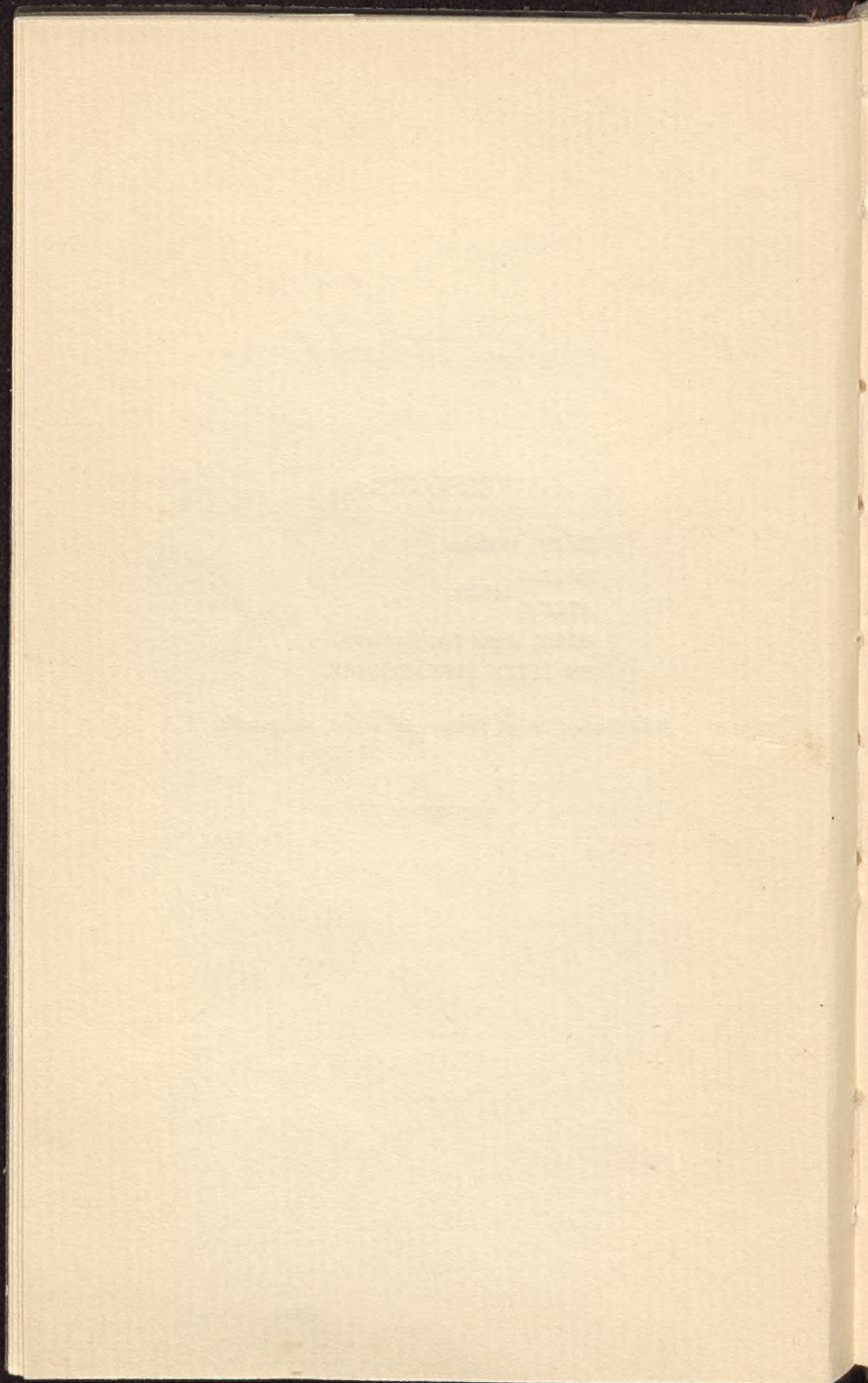
EFRA, judinna.

IVAR }
ATLE } bröder.

GAUT, deras far, jorddrott.

EN LITEN FISKARGOSSE.

Skådeplatsen är på landet vid hafvet, sommartid.

FÖRSTA AKTEN.

En skyddad plats bland klippor. Från höger genom gran-skog en väg som fortsätter åt vänster utför en brant. I fonden mellan stenar och buskar en slingrande gångstig. Bortom klipporna till vänster och i fonden hafvet blankt och öde. Lysande röd aftonhimmel.

FÖRSTA SCENEN.

EFRA, ATLE.

EFRA hvilar mot dynor i en låg stol. Hennes anletsdrag äro vackra men tårda; håret mycket svart, obetäckt. Gestalten är svept i hvitt pälsverk. Hon talar med främmande brytning. ATLE bär en kortärmad roddartröja. Han har läst för henne.

EFRA.

Slutar ni?

ATLE.

Jag kan inte mera.

EFRA, med saknad.

Det var ljufligt! Det var en aning om evighetens ro. Jag glömde att jag fanns till. (Undrande.) Att medvetlös gå till intet, är det den stora sällheten som kallas salighet?

ATLE.

Medvetlös? Nej, salighet är njutningens himmelska namn.

EFRA.

Då vill jag inte ha någon.

ATLE, tankfullt.

Jag vill. Både där — och här.

EFRA.

Ni är aldrig trött.

ATLE, deltagande.

Men ni?

EFRA.

Jag är dödstrött.

ATLE.

De flesta gå annars hellre till en ljus himmel än till förintelse. (Pekar mot den strålande horisonten.) Där ser ni mänsklighetens hopp!

EFRA.

En ljus himmel! Hvad den skulle bli mig ödlig!
— Jag passar bara för denna jorden.

ATLE.

Hur vet ni det? Förr än ni blifvit uppväckt från de döda.

EFRA.

Mätte det inte ske! (Lågt.) För mig — att vakna — det vore att sakna.

ATLE.

Men om ni där inte skulle sakna några — någon ni älskat?

EFRA.

Jag skulle inte känna igen — någon — som ett guds helgon. (Djupt.) I de saligas sällskap skulle jag förtäras af längtan efter en människa.

ATLE, mycket lågt.

Efter *en* människa?

EFRA, slår bort hans fråga, ser mot horisonten.

Det hemlighetsfulla väster! Där borde dagen en gång på allvar försvinna. Och inte börja mer. Alltings oändliga fortsättande gör mig trötlös.

ATLE.

Lifvets fortsättning är min tröst.

EFRA.

Förr älskade också jag lifvet. Och fruktade döden. Nu fruktar jag att döden inte är nog dödande. Att den skall innebära en sorts tillvaro.

ATLE, lutar sig fram.

Efra!

EFRA.

Hvad ser ni på?

ATLE.

Efra, nog älskar ni ännu lifvet?

EFRA.

Nej.

ATLE.

Jo. Ni måste! (Lågt.) Ännu hoppas jag.

EFRA, vemodigt.

Det vill ni alltid göra! — Från första stund vi möttes. —

ATLE.

Jag förstod genast hvad det gällde. Jag måste hoppas eller förtvifla.

EFRA.

Jag förstod genast, på mindre än en sekund, att ni inte ville bli mig en bror. (Med kraft.) Men som en syster *ville* jag bli betraktad.

ATLE.

Ni ville det omöjliga.

ERRA.

Er kärlek var en förolämpning mot både Ivar och mig.

ATLE.

Förolämpat er har jag aldrig.

EFRA, försonande.

Nej, nej, det har ni inte.

ATLE, varmt.

Mina tankar äro en hvit fäll under era fötter.

Min fantasi är ett jungfruligt paradiset sedan ni bor därinne.

EFRA, stilla.

Er fantasi — era tankar äro mitt paradiset.

ATLE.

Men att er uppenbarelse bländade mig — får jag för att uppenbarelser alltid blända? Förebrår ni mig att jag inte är blind?

EFRA.

Kanske — att ni inte är stum!

ATLE.

Kanske?

EFRA.

Jag är inte säker. Jag vet inte hvilket jag vill mest: att ni skall tala eller att ni skall vara tyst.

ATLE.

Ni vill båda delarne. Det är därför ni är så trött.

EFRA.

Ja. Jag vill båda delarne.

ATLE.

Jag vill bara ett, ständigt ett.

EFRA, med oro.

Tyst — jag vet, —

ATLE, känsligt.

Ni är synen jag drömmer — drömmen jag ser — stämman jag tillber. Ni är mitt allt — och ni är inte min.

EFRA.

Jag är ingens och ingenting.

Tystnad.

ATLE.

När jag tänker på hvad ni varit. —

EFRA.

Det var längesedan!

ATLE.

Er allvarliga blick — er lidande mun — och stillheten öfver ert väsen — Jag trotsar någon fysionomist att gissa ert förflutna.

EFRA.

Hvem kunde gissa att baletten skulle sluta som tragedi!

ATLE.

Nej, det var en oväntad upplösning.

EFRA.

Kanske den är vanlig.

ATLE.

Ni har haft den rörligaste, flyktigaste, föränderligaste af alla sysselsättningar — och nu har ni ingen! Är det inte ännu tommare än att dansa?

EFRA.

Mina tankar ge mig sysselsättning nog. Förr tänkte jag aldrig. Nu tar jag igen den förlorade tiden.

ATLE.

Ni har alla förutsättningar att kunna tänka.
(Ler.) En dansös med hufvud!

EFRA.

Klen danserska den som är utan!

ATLE.

Men hade ni inte för mycket för ert yrke?

EFRA, leende.

Yrket blef mig för mycket — inte hufvudet!

ATLE, beundrande.

Fråga mig aldrig hvad jag tror om *det!* Det skulle låta som öfvertro.

EFRA.

Mitt hufvud räckte inte till att föra mig från livvets yta till livvets djup. (Lågt.) Det gjorde kärleken och sorgen.

Ny tystnad.

ATLE.

Hörde ni på hvad jag läste?

EFRA.

Ja visst! Fast jag drömde mellan raderna.

ATLE.

Det var skrifvet om er.

EFRA, tviflande.

Jag har aldrig funnit mig själf i en bok.

ATLE.

Jag finner er i alla — som äro skrifna på allvar.

EFRA, trycker handen mot bröstet.

Ingen har skildrat striden härinne. Ingen har skildrat mig.

ATLE.

Jag skulle kunna.

EFRA.

Gör det då! Så får jag en gång gråta ut. En gång för alla.

ATLE.

Den bild jag har af er är ej att gråta åt. Såge ni den, skulle ni bli frisk!

EFRA.

Visa mig den då?

ATLE, med djup rörelse.

Ge mig det till lifsuppgift!

EFRA, med smärta.

Hur kan ni — om igen! — *Aldrig*, Atle, *aldrig*. Jag är tillräckligt otrogen som jag är.

ATLE.

Inte det ordet! Det profanerar.

EFRA.

Hvad ger ni för min trohet?

ATLE.

Mitt lif.

EFRA, en smula otåligt.

Nej — min trohet mot Ivar? Hvad ger ni för den?

ATLE.

Den tar mitt lif.

Ivar kommer från höger.

EFRA, sakta.

Nej *mitt*.

ANDRA SCENEN.

DE SAMMA. IVAR.

ATLE, lugnt.

Se där! Du kom tidigt igen!

IVAR.

Jag tycker jag varit länge! (Till Efra.) Hur är det med dig, Efra lilla? (Sätter sig bredvid henne.) I sta'n frågade man efter dig med stort deltagande. Det hade spridt sig att du var sämre. Är du verkligen sämre, min älskling?

EFRA, vänligt.

Det är nog bara inbillning!

IVAR, drar om henne pälsen.

Du fryser väl inte?

ATLE.

Jag har nyss frågat detsamma.

IVAR.

På mina vägnar. Det var hyggligt.

ATLE.

Nej, af eget intresse. — Men Efra sa' att den frågan hörde inte mig till.

EFRA, förvånad.

Sa' jag det?

ATLE.

Ungefär.

IVAR, skämtsamt till Efra.

Du är morsk tror jag, när jag är borta!

EFRA.

Det är inte så väl!

IVAR.

Nej, du har inga klor, lilla stackare. Det är ett beklagligt lyte.

EFRA.

Ja, mycket beklagligt. — Så väl som jag skulle behöfva dem!

IVAR.

Du? Menar du allvar?

EFRA, tankfullt.

Förr eller senare möter jag nog min fiende.

IVAR.

Pappa? Nej, honom slipper du möta. — Och hvad skulle då klor hjälpa?

ATLE, skämtsamt.

En »grobian» lönar det inte att klösa! Han känner det inte!

EFRA, ångrande.

Glöm att jag en gång kallade honom så! I en dålig stund.

ATLE.

En ganska bra karaktäristik. — På intuitionens väg!

EFRA.

Å, jag har nog fått lära känna honom! Fast jag aldrig träffat honom. — Han är en tyrann.

IVAR.

Förlåt honom! Han är far till din slaf!

EFRA.

Visst förlåter jag honom. Han vill alltid dig väl och då gör det ingenting att han vill mig illa.

ATLE.

Men ni vill ju klösa honom?

EFRA, sårad.

Hvad ni missförstår mig, när jag talar i bilder! — Det är så ledsamt att känna sig utan naturliga försvarsmedel! Att stå försagd och hjälplös och ta emot förolämpningar! — *Hans* ha redan varit för många.

IVAR.

Det tycker han själf med — innerst. — Därför kommer han aldrig hit.

EFRA.

Om han kom, skulle jag — trots allt — ta emot honom med den största hänsyn.

ATLE, en smula gäckande.

Så vackert ni talar!

EFRA.

Det är sant.

ATLE, som förut.

Skulle ni inte också försöka hålla af honom?

EFRA.

Jo.

ATLE.

Tror ni det går lätt att hålla af den man inte kan med?

EFRA, ler.

Nej, det går nog klent!

IVAR.

Jag tänker du slipper försöka.

EFRA, undrande.

Hur kan han vara far till er två? Han som har ett så trångt hjärta!

ATLE.

Hur vet ni om han har ett trångt hjärta?

EFRA.

Det måtte väl *jag* veta!

ATLE.

Tycker man alla hjärtan vara trånga, där man icke själf får rum?

EFRA.

Ja, man är så dåraktig.

IVAR.

Nej, du är aldrig dåraktig. (Han kysser hennes hand.)

EFRA, med dold mening.

Naturligtvis inte! *Dig* har jag aldrig velat rifva.

IVAR, håller upp hennes hand.

Klor på sådana fingrar? Klor på en Psyke-hand? — Gud ske lof! Försynen är inte så oförsynt!

EFRA, drar åt sig handen.

Beröm inte mina händer! De ha aldrig gjort

en enda gärning. (Sorgset.) Försynens klokhed, när den skapade mig, kan jag inte fullt uppskatta.

IVAR, allvarligt.

Du behöfde bli gud först för att uppfatta en så gudomlig mekanism!

EFRA, en smula retligt.

Tala inte så, Ivar! Jag är mindre gudomlig än de flesta!

ATLE, går åt fonden och ser ut öfver hafvet.

IVAR.

Du! Som kunnat inge den absoluta ömheten och det absoluta förtroendet!

EFRA, griper om sin hjässa.

Glödande kol är det enda jag inte kan bära!
— Om du vill att jag ska' stanna hos dig på jorden får du inte behandla mig som om jag vore en ängel!

IVAR, med öfvertygelse.

Men du är en ängel! (Ler.) Du bar vingar första gången jag såg dig!

EFRA,

Teatervingar!

IVAR.

De verkliga sitta där alltid! — Men du får inte använda dem! (Innerligt.) Du måste stanna hos mig länge, länge! Ack, om jag kunde sköta om dig så du gjorde det!

EFRA, känsligt.

Det är din godhet som håller mig fast.

IVAR.

Nu skall du höra mitt nya förslag!

EFRA, anar.

Nej, det vill jag inte!

IVAR, bevekande.

Efra lilla! Vi måste ta i med kraft! Det här duger inte!

EFRA.

Vi ha ju tagit i med kraft efter alla möjliga metoder. — Resa vill jag inte! För det orkar jag inte!

IVAR.

Luftombyte är enda möjligheten att få dig frisk. Sista utvägen.

EFRA.

Här är min älsklingsplats. Här trifs jag.

IVAR.

Dålig trefnad! Du tynar ju bort!

EFRA.

Inte beror det på luften!

IVAR, ledsen.

Om du hade ett uns energi — vore vi redan halfvägs!

ATLE, närmar sig åter.

EFRA, undergifvet.

Hvart ska' vi fara?

IVAR, glädt.

Hvilken plats väljer du? För mig är det himmel öfverallt där jag får vara med dig.

ATLE, tvingar sig till skämt.

Har ni ingen längtan till Palästina?

EFRA.

Orienten är min vagga, världen mitt fädernesland. Har ni som vuxen längtat efter en vagga?

ATLE.

Jag är en patriotisk bonde. Jag vill ha vaggan och grafven på samma ställe.

EFRA, sorgset.

Var det en vink? Att jag ska' resa dit bort — och dö?

ATLE, häftigt.

Nej, det var det inte!

IVAR, med ömhet.

Men, Efra, jag har ju förbjudit dig att tänka på döden!

ATLE.

Det var jag som var tanklös. Jag ber om förlåtelse. (Han går ifrån dem och ströfvar en stund bland klipporna i fonden.)

TREDJE SCENEN.

EFRA, IVAR.

EFRA, upprörd.

Ivar, tag med dig hem mitt — mitt — Om jag dör där ute. Och begraf mig här!

IVAR.

Efra!

EFRA.

Och res en sten och hugg in: Efra. — Något mer namn har jag inte.

IVAR, bedröfvad.

Kan du då inte öfvervinna de där dödsfantasierna! Du ska' inte dö!

EFRA, hör honom ej.

Och när du läser namnet ska' du tänka: »*Icke här — icke annorstädes!*»

IVAR.

Hvad menar du?

EFRA.

Det kan jag inte förklara.

IVAR, mildt.

Är det din själ som lider, Efra? — De som böra förstå sådant ha sagt mig det. Men jag vill inte tro det.

EFRA.

Nej, tro inte det!

IVAR, forskande.

Jag tycker jag har iakttagit dig så noga. — Finns där ändå någonting innerst på botten som tär ditt sjäslif? Döljer du något för mig?

EFRA, med ansträngning.

Hur kan du tänka det!

IVAR.

Har förhållandet till pappa plågat dig mer än du velat visa?

EFRA.

Du har ju på allt sätt godtgjort mig hans följelse.

IVAR.

Å, jag är så beroende! Jag har inte kunnat undandra oss honom så mycket som jag velat.

EFRA.

Jag försäkrar dig, Ivar, jag lider inte af det. — Åtminstone mycket litet.

IVAR.

Hvarför kan du då inte bli min friska, glada Efra igen? Du är ju lycklig! Och man brukar säga att lyckan botar!

EFRA, undvikande.

Kanske ibland!

IVAR, dröjande.

Men är det din innersta förhoppning — den ständigt gäckade —? (Tveksamt.) Du talar nu mera aldrig i det ämnet?

EFRA, gör en rörelse af ömtålighet.

IVAR.

Förlåt mig! — Jag ska' inte plåga dig om du vill vara i fred.

EFRA.

Nej, tala gärna! Jag förstår hvad du menar.

IVAR.

Är det sant att kvinnor af ditt folk längta varmare än andra att lefva och ge lif?

EFRA.

Det vet jag inte.

IVAR, sorgset.

Men jag vet att du ibland funnit vårt hem för tomt. (Innerligt.) Ack, att jag kunde ersätta dig allt hvad du saknar! Att jag kunde vara dig både man och barn!

EFRA, lägger sin hand i hans.

Förr — de första åren — ja, då längtade jag — (Trophjärtadt.) Men nu spelar den längtan ingen roll. Den har alldeles försvunnit. Jag vet inte hvar den tagit vägen.

IVAR.

Jag tror dig. Som alltid. (Förhoppningsfullt.)

Och du ska' bli stark igen! Vi ska' söka din hälsa öfverallt tills vi finna den.

EFRA.

Ja, låt oss det. (Vemodigt.) Men om den ligger gömd på en plats där vi inte kunna söka den?

IVAR.

Hvar skulle det vara?

EFRA.

Å, det var bara en förflugen tanke! — Om det skulle finnas ett underbart hälsoland där jag kunde få mig återskänkt ett långt lif — men där jag skulle nödgas lefva skild från dig — skulle du råda mig att resa dit?

IVAR.

Ja, säkert. — Men jag skulle dö när du hade rest. (Sluter henne häftigt intill sig.) Utan dig kan jag inte lefva!

EFRA, lutar sig tillbaka i stolen och blundar.

IVAR, smeksamt.

Öppna ögonen! Jag vill se mina stjärnor! Än glimma de strålande svarta! Än finns det ljus och lif bakom!

ATLE återkommer.

FJÄRDE SCENEN.

DE SAMMA. ATLE.

ATLE, sökande sin bok.

Det är tid att jag rör hem till mig nu!

(Finner boken, stoppar den i tröj fickan.)

IVAR, till Atle.

Alltid ser man dig med en bok nu för tiden!

ATLE, litet gäckande.

Jag har fått hvad man kallar litterära intressen!

IVAR.

Är det svenska författare du uppmuntrar?

ATLE.

För det mesta. Som bonde. Måste se hvad det blir af den svenska rågen.

EFRA.

Det blir hårdt bröd.

ATLE.

Ni kan inte begära att det skall bli Höga Visan!

EFRA.

Har ni läst den?

ATLE.

Jag hör till den bruna flickans beundrare. —
Minns ni där står: »Kärlekens glöd är en elds glöd,
en Herrens låga?»

IVAR, godmodigt.

Tviflar du på det, oerfarne unge man?

ATLE.

Nej. — Solen måste steka hett för att ge näring åt sådana ord.

IVAR, lifigt.

Människan skrifer väl i all världen inte hvad hon äter! — Hällre då hvad hon dricker!

EFRA, sakta.

Dricker hon kärlek så skrifer hon kärlek. Och törstar hon så skrifer hon törst. — Öfverallt och alltid.

ATLE.

Eller läser om andras. Surrogat vill hon åtminstone ha!

EFRA.

Och ändå. — (Häftigt.) Kanske det är vår åldriga jords äldsta lögn att kärleken har något värde? — Är det en lögn?

IVAR, leende.

Eller en fördom? Som dumma författare blåsa under.

EFRA.

De skulle stenas! Både de som skriva och tala om kärlek.

ATLE.

Stenarne skulle inte räcka till.

EFRA.

Man kunde knacka sönder bergen!

IVAR, med en handrörelse.

Skada på de här!

EFRA, vekt.

De här, ja! De trygga, orubbliga hållarne! Det vore skada! De likna dig, Ivar. (I tankar.) Men det finns andra berg som äro vulkaniska! Som ingen kan lita på.

Ljud af steg från fonden. En liten gosse klättrar mellan stenarne. Han sätter sig längst ut på en klippkant och gråter.

EFRA, deltagande.

Gossen gråter? Stackars liten! Jag måste få trösta honom!

IVAR, iakttar honom.

Jag tycker jag känner igen honom. Han hör visst till fiskläget därnere.

EFRA, bedjande.

Gå till honom, Ivar! Och för honom hit till mig, så är du riktigt rar! — En så stor sorg måste jag se på nära håll.

ATLE.

Har ni inte sett sorg tillräckligt?

EFRA.

Alla sörjande människor äro för mig dubbelt mänskliga.

ATLE.

Jaså. — Det förklarar hvarför ni inte vill deras lycka.

EFRA, häpen.

Vill inte *jag*?

ATLE.

Nej. — När ni inte tilltror lyckan att göra dem rikast mänskliga? (Ironiskt.) Trösta inte gossen! Han vinner på att vara ledsen!

EFRA.

Jag måste.

IVAR.

Hvad gör han nu? Han viftar åt hafvet så mycket han orkar! — Men där syns ingen båt.

EFRA, bedjande.

Gå efter honom, Ivar!

IVAR.

De äro så blyga barnen här. Du får inte ett ord ur honom.

EFRA.

Låt mig försöka!

IVAR, går mot fonden.

Om jag ens får honom med mig!

FEMTE SCENEN.

EFRA. ATLE. Ivar och gossen i fonden.

EFRA, förebrående.

Hur kan ni säga att jag inte vill människors lycka?

ATLE.

Den som sätter medlidandet högst förvisar lyckan.

EFRA.

När de inte kunna enas, ja!

ATLE.

De kunna aldrig enas. De lefva på hvarandras bekostnad.

EFRA.

Alla äro inte skapade som jag! — (Tankfullt.)
Tror ni inte att af medlidande kommer förstånd?
Att människan till slut skall förstå konsten att vara lycklig utan att vara grym?

ATLE.

Af förstånd kommer medlidande. Det rätta.

EFRA, skakar hufvudet.

Nej, ni har förstånd, men ni har inte medlidande.

ATLE, känsligt.

Jo, med *dem* i synnerhet som sköfla sitt eget lif.

EFRA, gripen.

Tror ni jag gör det med flit?

ATLE, ifrigt.

Säg mig, Efra, har ni själfuppgifvelsen till ideal?

EFRA.

Nej, jag har inga ideal.

ATLE.

Tror ni inte innerst — trots all brist på tro — att man genom offrande vinner något högre?

EFRA.

Nej. -- Hvad skulle jag vinna?

ATLE.

Men från er religion till vår går människo-offret som en röd tråd! — Är det inte den tråden ni hänger fast vid — kanske utan att veta det?

EFRA, skakar sitt hufvud.

ATLE.

Slit den! Det blefve en ny religion.

EFRA.

Religion eller ej — jag kan inte.

ATLE.

Offerkulten var fordom en byteshandel mellan gudar och människor. Men när man inte längre tror på något i utbyte — hvarför då — —

EFRA, ångestfullt.

Jag *kan* inte, jag *kan* inte —

ATLE.

Den som älskar sin nästa tål inte se honom offras för inte. (Varmt.) Den som älskar sin nästas hustru — ännu mindre.

EFRA, dröjande.

Men den som älskar sin hustru?

ATLE.

Gör inte Ivar orätt!

EFRA, förtviflad.

Jag dör hellre än jag dödar Ivar!

ATLE.

Ni skall bara säga honom sanningen.

EFRA, ryser.

Sanningen är en knif! Man stöter inte en knif i den man håller af!

ATLE.

Hvar fick ni en sådan kraft till barmhärtighet? — Det är själfvets uppgifvelse.

EFRA, ser på honom, upprörd.

Jag har också kraft till kärlek. Det är själfvets kärna.

ATLE.

Det måste ni ha. Ni hör till själfviskhetens kärnfolk.

EFRA, mildt förebrående.

Glöm inte att den ni kallat »själfförsakelsens sublimaste personlighet» kommit från oss.

ATLE.

Det förstår jag sedan jag känner *er*. — Ni har väldigheter att brås på.

EFRA, tungt.

Jag brås på för mycket. Jag rör inte med mitt arf.

ATLE, deltagande.

Att jag skulle få se motsatserna drabba samman på en sådan valplats!

EFRA, ler sorgset.

En danserska kan tyckas vara skapad för annat! — Men andliga strider välja underliga höljen.

ATLE.

Ni fångslar mig som ett skådespel där det gäller lif och död — också för åskådaren.

EFRA, klagande.

Om ni bara vore åskådare! Men ni kämpar för *er* rätt. Det gör kampen så svår.

ATLE.

Hur skall den sluta?

EFRA.

Höljet går under.

ATLE.

Höljet — hvad är det? Är det kvinnan? Är det Efra? Den Efra jag älskar! — Det är hon som skall räddas.

EFRA, kraftlöst.

Det går inte. Det finns ingen utväg — ingen räddning! — Vill jag värja en jag älskar härjar jag en annan! — Och hur jag gör härjas jag själf!

Ivar kommer ledande gossen.

SJÄTTE SCENEN.

EFRA, ATLE, IVAR, GOSSEN.

Hälsa nu på den där frun!

Ivar skjuter fram gossen.

EFRA, drar gossen till sig.

Vet du, jag var så ledsen för att du var ledsen så jag höll på att gråta med! Hvarför grät du?

GOSSEN, buttert.

Det gjorde jag inte!

EFRA.

Inte? — Säg mig, hvem viftade du åt?

GOSSEN.

Jag viftade inte.

EFRA.

Men det såg jag!

GOSSEN, hastigt.

Jag ville bara näsduken skulle torka.

EFRA, tar honom i hakan.

Kanske du är en liten ostyring som fått bannor af din mamma?

GOSSEN, med ett våldsamt utbrott af gråt.

Min mamma — har rest till Amerika!

EFRA.

Där ha vi sorgen!

Hon tar gossen i knät och försöker lugna honom.

GOSSEN, knappt hörbart för snyftningar.

Vi sökte henne så i morse — och då sa' pappa — att hon hade rest — och kommer aldrig mer igen!

EFRA, stryker hans hufvud.

Stackars liten!

IVAR.

Hur man kan resa ifrån sitt barn är mig en gåta!

EFRA.

Mig med.

ATLE, ser på gossen.

Hans mor hade nog för många! — Föräldrars värderingsförmåga växer just inte med barnens antal!

EFRA, till gossen.

Har du många syskon?

GOSSEN.

Ja.

EFRA.

Arma små, utan mor!

ATLE.

Arma kvinna! Jag är säker på att hon sökte sin räddning i flykten!

EFRA, med harm.

Försvara inte sådant!

ATLE.

Ju flera barn en sådan stackare får, dess sämre blir hon behandlad.

EFRA.

Det är inte sant!

ATLE.

Ni har sett världen och ni har inte sett det!

IVAR.

Tvärtom, moderligheten dyrkas och lofsjunges i alla tonarter. Kvinnan—modern är tidernas afgud.

ATLE.

De breda talesätten äro till för att breda öfver. Sanning finner man i motsatsen till det som sägs.

IVAR, godmodigt.

Behåll hvad du finner och slit det med hälsan!

ATLE, torrt.

Sanningen är det enda folk inte vill man ska dela med sig.

IVAR.

Man vill hitta den själf, ser du! Helst utan att söka.

EFRA, till Atle.

Det kan inte vara sant hvad ni nyss sa! Det vore för sorgligt.

ATLE.

Men det är bevisadt från öster till väster!

IVAR.

Geografiskt?

ATLE.

Ju mindre kvinnan är mor, dess mer är hon älskad. För hvar longitud ska' ni finna mindre moderlighet — kvantitativt — och större uppskattande. Längst i väster blir kvinnan allt möjligt utom mor och där bär man henne på händerna!

IVAR, skrattar.

Naturligtvis — i brist på barn!

ATLE.

Förklara saken hur du behagar — förneka den kan du inte.

IVAR.

Nu råder jag dig dubbelt att behålla dina san-

ningar för dig själf. — De kunna rent af bli farliga för framtiden.

ATLE.

För framtidens män eller kvinnor?

IVAR.

För framtidens mänsklighet. Den kan ju bli för liten! — Om kvinnan vill få det bra och börjar korsa försynens planer?

ATLE, ler.

Det vore minnsann duktigt gjordt! *Så* stark trodde jag ändå inte hon var!

Efra har med vänliga ord lyckats lugna gossen och stilla hans gråt.

EFRA, till gossen.

Ska' jag berätta dig någonting om Amerika? Jag har varit där. Det är ett märkvärdigt land, må du tro!

GOSSEN, lillgammalt afböjande.

När jag blir stor ska' jag resa dit själf.

EFRA, försöker intressera honom.

Där fins det svarta och hvita och gula och röda människor — men inte blåa och gröna!

ATLE, till gossen.

Jag hoppas mor din skall reda sig i den stora oredan därute!

GOSSEN, hårdt.

Det hoppas inte jag!

EFRA.

Så ska' du inte säga.

GOSSEN.

Jag vill att alla ska' bli riktigt elaka mot mamma! För hon reste ifrån mig!

Han vill slita sig ifrån Efra och gå.

EFRA, håller honom kvar.

Du får inte önska ondt öfver din mamma.

GOSSEN.

Jo.

EFRA, ser honom allvarligt i ögonen.

I Amerika kan det gå som man önskar!

GOSSEN, vänder bort hufvudet.

Det var bra!

EFRA, drar honom till sig.

Jag ser dig tvärt igenom, lilla barn! Du är inte så hård som du låter! — Men du måste lära dig hur man skall tänka på den man håller af!

Gossen ser frågande på henne.

EFRA, drar en stol intill sin.

Sätt dig här! Så ska' jag berätta någonting för dig.

IVAR, till henne.

Du tröttar dig för mycket med den här pojken.

EFRA, lifligt.

Nej då! Jag måste få tala litet med honom!
— Men du och Atle få inte höra på!

IVAR, motvilligt.

Ska' vi gå vår väg?

ATLE, för hennes önskan genast villig.

Ivar, du har inte sett min nya kanot! Kom
ner till stranden ett tag!

Ivar går med honom utför branten.

SJUNDE SCENEN.

EFRA. GOSSEN.

EFRA.

Först måste du säga mig om du tycker om
berättelser?

GOSSEN.

Ja.

EFRA.

Men du tycker mer om karameller.

GOSSEN.

Ja--a.

EFRA.

Och, jag som inte har några att ge dig! Jo, vänta! (Hon tar upp sin portmonnä och räcker honom en slant.) Här får du att köpa för! Men glöm inte bjuda dina syskon!

Gossen tackar och tar i hand.

EFRA.

Nu skall du tala om för mig om du går i skolan?

GOSSEN.

Ja.

EFRA.

Då har du hört historien om Jakob som såg en stege från jorden till himlen, där änglar gingo upp och ned?

GOSSEN.

Han bara drömde!

EFRA, fängslande.

Vet du, ibland när jag sitter här och blundar ser jag också stegar som gå från jorden till himlen!

GOSSEN.

Frun drömmer väl med!

EFRA.

Nej, jag ser dem — när jag blundar. Och jag ser änglar också.

GOSSEN, iakttar henne — söker ord — tvekar.

Frun är visst — jag har hört att frun är —
och Jakob hörde till det —

EFRA.

Till hvad, du?

GOSSEN, plötsligt.

Var inte Jakob också jude?

EFRA.

Jo.

GOSSEN.

Var han släkt med frun?

EFRA, road.

På mycket långt håll! — Men du tror väl
inte jag ser änglar för släktskapens skull? Nej, hellre
ser jag släktskap för änglarnes skull! Men vill du
inte höra hvad mina änglar på mina stegar ha
för sig?

GOSSEN.

Jo.

EFRA.

De bära upp någonting till Gud. — Du vet
ju att Gud sitter däruppe på en gyllene tron i en
stad af guld med gator af silfver?

GOSSEN.

Gör han verkligen det?

EFRA.

De flesta tro det fast ingen har sett det!

GOSSEN.

Se'n då?

EFRA.

När änglarne komma fram till den gyllene tronen, böja de knä och räcka fram hvad de burit upp från jorden. Gud måste se det.

GOSSEN.

Hvad är det då?

EFRA.

Människornas önskningar. Hvad de önska sig själfva och (ser honom i ögonen) hvarandra!

Gossen tiger.

EFRA.

Änglarne visa fram önskningar af alla slag. Många göra sorg. Många duga till intet. Tomma välönskningar som inte komma från hjärtat! De ha ingen kraft. (Tystnar och tänker sig för ett ögonblick.) En vacker dag talar ängeln så till Gud: Det här har en liten gosse tänkt om sin mamma. En liten ensam gosse; hans mamma hade rest ifrån honom.

Gossen ser ned.

EFRA.

Då läser Gud i gossens önskan att han älskar sin mamma. Och Gud blir glad. Och Gud gör en vink med handen. Ängeln förstår väl hvad den

vinken betyder. Att ängeln får gå in i förrådshuset för himlens skatter och byta ut gossens välönskan mot en flaska af kristall.

Gossen följer nu uppmärksamt med.

EFRA, stryker hans kind.

Vet du hvad det är i den flaskan? Det är en lysande, strålande, klar vätska. Försiktigt bär ängeln den dyrbara flaskan till jorden och söker upp gossens mamma i det främmande landet. Och när hon är bedröfvad och sörjande, när hon har stunder af saknad och ångest, då håller ängeln några droppar ur flaskan på hennes hjärta. Med ens blir det frid och tröst därinne. Det kallas hugsvalelse från höjden. Så blef gossens kärlek förvandlad.

Gossen sitter tyst, till det yttre oberörd; skrapar med foten i sanden.

En äldre man kommer med kraftiga steg från höger.

EFRA, lyssnar.

Hvem kommer?

Hon vänder sig om, får se Gaut, kväfver ett utrop och reser sig med ansträngning ur stolen.

ÅTTONDE SCENEN.

DE SAMMA. GAUT.

GAUT, med en stram böjning på hufvudet.

Man har visat mig hit för att träffa min son Ivar!

EFRA, med osäker röst.

Ja, han är här — det vill säga strax i när-

heten — (Böjer sig mot gossen.) Spring ner till stranden och säg herrarne att deras far har kommit!

Gossen springer.

GAUT, fixerar henne kallt.

Jag tänker vi två behöfva Ivar som mellanhand — om vi också inte behöfva någon presentation.

EFRA, försagd.

Nej, det behöfs nog inte — (Hon gör en rörelse för att bjuda honom sitta.)

Han sätter sig på en annan stol än den af henne anvisade.

GAUT, kallt.

Nu vill jag ha till stånd en sorts försoning — en uppgörelse. — Det är därför jag kommit.

EFRA.

Det skall glädja Ivar.

GAUT.

Och jag vill bereda er tillfälle att godtgöra den skada ni tillfogat honom.

EFRA, förvånad.

Godtgöra? Jag?

GAUT.

Tror ni kanske att ni är en heder för vår familj?

EFRA, sårad.

Vanhedrat er har jag inte.

GAUT.

En illegitim förbindelse är hos oss en skam. Föreningen med er har kastat en skugga öfver min son. Den har beröfvat honom folkets aktning — den prestige som han annars genom födelse och ställning varit själfskrifven till. Har ni aldrig förstått det?

EFRA.

Men det är ju inte *jag* — — Det var ju *ni* som förbjöd oss vigsel! Jag reste hit i tro och uppsåt att bli Ivars hustru!

GAUT, hänfullt.

Det betviflar jag visst inte! (Härdt.) Men jag tillät mig att ogilla hans val. Och jag förbjöd min son äktenskap med en som jag ansåg honom i alla afseenden ovärdig. Därtill hade jag min faderliga rätt. (Häftigt.) Men hvad gjorde då ni? Med infernalisk list kringgick ni mitt förbud och ställde till ett sorts kvasi-äktenskap, hela trakten till skandal. (Tvingar sig lugn.) Jag har väntat i årtal att det skulle bli ett slut. Nu är jag trött att vänta längre.

EFRA, tvekande.

Tänker ni — framtvinga ett slut?

GAUT.

Just det! Nu skola dessa opassande förhållanden på ett eller annat sätt upphöra.

EFRA.

Förra gången hotade ni Ivar med förlust af alla rättigheter som son och arfvinge — tänker ni nu använda samma medel för att alldeles skilja oss?

GAUT, långsamt.

Nej — jag tänker helt enkelt ta tillbaka mitt förbud — (Med värdighet.) Jag tänker uppmana er att vigas!

Han ser på henne som väntade han ett utbrot af tacksam glädje.

EFRA, bestört.

Så-å — (Utan spår af glädje.) Jag nästan tviflar på att jag hör rätt?

GAUT.

Det förvånar mig inte. Mitt erbjudande tycks föga öfverensstämma med mitt i allmänhet följdriktiga görande och låtande. Men förståndet måste råda öfver känslorna och det tvingar mig att sanktionera ett förbund som tyvärr blifvit min käre son ett lifsvillkor.

EFRA, lifigt.

Hos mig kan inte förståndet råda öfver känslorna!

GAUT, afspisande.

Öfverflödigt att tala om!

EFRA.

Och vore det aldrig så förståndigt att bli Ivars lagliga hustru — jag blir det inte!

GAUT, slagen.

Hvad menar ni?

EFRA, stolt.

Jag är för god för den vigsel som en gång var för god för mig!

GAUT, hånande.

Skall det här föreställa hämd mot mig?

EFRA, häftigt.

Jag är ingen liten hund som man först sparkar och sedan tar i knät! Den som sparkat mig slipper mig!

GAUT, skrattar i vrede.

Jag har aldrig hört på maken!

EFRA.

För resten — Ivars namn och titlar kan jag undvara den korta tid jag har kvar! Hvad skall jag med dem i grafven!

GAUT, vred.

Jaså, hon kan undvara dem! Hon afstår från upprättelse, namn och anseende för att bereda mig förtret! — Det är allt för oegennyttigt!

EFRA, med ljungande blick.

Jag behöfver ingen upprättelse, jag har inte fallit! — När Ivar bad mig bli hans hustru blef jag det. Jag är det och *förblir* det! Jag *blir* det inte!

GAUT.

Hvad är det för galna fantasier! Fråga första, bästa glop hvad hon är så får hon höra det!

EFRA.

Jag frågar aldrig glopar om någonting. — Fråga ni Ivar — min man — hvad jag är, så får ni höra det!

GAUT, med kallt förakt.

Er man!?

EFRA, omedgörligt.

Ivar är en man och han är min. Alltså är han *min man*.

GAUT, med möda behärskad.

Jaså. Då hoppas jag att ni en smula hedrar honom i denna hans stora värdighet — och inhämtar hvad *han* skulle kunna önska i den här frågan! — Här kommer han!

Ivar kommer skyndsamt från vänster. Atle följer långsammare.

NIONDE SCENEN.

GAUT. EFRA. IVAR. ATLE.

IVAR, rörd.

Pappa! Du här! Hos oss!

GAUT, trycker hårdt hans hand.

Det väntade du inte min käre son! Att jag

skulle uppsöka dig. — Men det skadar inte att ta första steget till försoning, när man börjar bli gammal.

IVAR, tacksamt.

Det steget ska' du aldrig ångra, pappa!

GAUT.

Hm! Få se! (Varseblir Atle, rynkar pannan.) Du är här?

ATLE.

God afton, far! Jag är ofta här.

Ivar talar sakta med Efra.

GAUT.

Kanske för ofta!

ATLE.

Nej. — Men när du ämnar besöka mig så låt mig veta det på förhand så jag inte är borta.

GAUT.

Det betyder att du sällan är hemma? — Ryktet går att du antingen är på sjön eller

ATLE, för att afleda.

Eller på land!

GAUT, lågt.

Eller *här!*

ATLE, obesväradt.

Jag är mest på sjön. Det är så ödsligt hemma. Du byggde för stort hus åt mig, far!

GAUT, harmset.

Ja, jag var dum som byggde både Ivar och dig nya, rymliga hem! Det hade jag ingenting för! Ni fylla minsann inte upp dem! — Men nog kunde *du* väl skaffa dig en hygglig familj och godtgöra mig Ivars fiasko! (Det sista med lägre röst.)

ATLE.

Låt oss inte tala om giftermål nu! Det ska' ju vara en fridens afton.

IVAR, sätter sig mellan sin far och Efra.

Hvad är det vi inte ska tala om?

ATLE.

Inte om framtiden! Åtminstone inte om min!

GAUT.

Jo, vi kan börja med din. Så fortsätta vi med Ivars sedan.

ATLE, ironiskt.

Det vill säga, ditt käraste ämne: dina *egen-domars* framtid. Jorden ligger under och bakom allting.

IVAR, lätt.

Nog får du arfvingar, alltid, pappa, det är ingen fara.

GAUT, sträfft.

Det är inte mig detsamma hur och hvem! Jag känner ansvar för jorden.

ATLE.

Det gör jorden tämligen detsamma om den arbetas af din afkomma eller en annans.

GAUT, uppbrusande.

Atle, din likgiltighet för släktens bestånd är onaturlig, vidrig!

IVAR, medlande.

När jag läser i historien om väldiga härskare utan dynasti, tänker jag på dig, pappa!

GAUT.

Så välvilligt! (Fortsätter till Atle.) Har du verkligen inget sinne för ädla släkters fortlefvande.

ATLE.

Föga. — De sluta alla som patrasck.

GAUT, hetsigt.

Ja, hvarför? Därför att de bli loja om ättens heder, som du och bror din!

ATLE, rycker på axlarna.

Heder! Att vidga ut sig och kapa åt sig —

GAUT, ryter.

Det är själfva mannakraften det, du!

ATLE.

Nå — än sedan? — Dina statare som inte ha en torfva —

GAUT, afbryter.

Det hör inte hit!

ATLE, retsamt.

Om de togo dina tio gods när vi ä' döda —

GAUT.

Prata inte skräp!

ATLE.

Så vore de om hundra år aristokrater, finare än vi. Hvad är det för poetiskt i det, att en planta förfinas genom gödande?

GAUT, med harm.

Mina statare skulle kanske mera än ni sätta värde på sin egen förädling! — I det värderandet ligger adelskapet.

ATLE.

Är det yfvandet som gör ädlingen? Ju större andryghet då, dess bättre aristokrat!

GAUT lugt.

Nej, min gosse! Ordet betyder något bättre.

ATLE, gäckande.

Jag har ur lifvet gripit på har gärning den fina skillnaden!

GAUT.

Hvilken?

ATLE.

En aristokrat är höflig uppåt och ohöflig nedåt; en demokrat är ohöflig åt alla håll!

GAUT, hånfullt.

Och du föredrar det sista!

EFRA, impulsivt till Atle.

Nej, ni hör till ädlingarne! Ert blåa blod kommer från ett rött hjärta!

GAUT, mumlar.

Hon tillåter sig att ha uppfattning om *båda* mina söner!

IVAR, lätt sårad.

Säger du *hon*, pappa? Tillåt mig presentera för dig min Efra!

GAUT, buttert.

Jag känner godt henne och hennes namn.

IVAR.

Använd det då med godhet!

GAUT.

Hon har nyss låtit mig förstå att ett namn är henne ren lyx.

IVAR, godmodigt.

Efra behöfver en smula lyx! (Böjer sig mot henne.) Eller hur lilla vän?

Efra ser ängestfullt på Ivar. Läger sin hand på hans.

IVAR, oroligt.

Din hand är iskall! Mår du inte väl?

EFRA, hennes röst skälfter.

Nej, det gör jag verkligen inte!

IVAR, reser sig.

Du får ursäkta, pappa! Men jag måste gå några slag med Efra, tills hon blir varm! (Han tar hennes arm i sin.)

GAUT, tvunget.

Var så god.

De gå bort till höger.

TIONDE SCENEN.

GAUT. ATLE.

GAUT (ser efter de bortgående, slår sin knutna hand i stolkarmen. Tungt:) Åh!

ATLE, iakttar honom.

Far, du ser ut som du hatade henne! Hvarför kom du hit om inte hatet gått öfver?

GAUT.

Det hade gått öfver! — Men det kommer igen. (Spänner ögonen i Atle.) Hvilka afgrundsandär ha skickat mig den kvinnan på halsen?

ATLE, torrt.

Det är Ivar som har henne — — Och han beklagar sig inte!

GAUT.

Han är galen! Här kommer jag och besöker

honom! Då går han och promenerar! Lämnar mig med dig som inte har här att göra!

ATLE.

Skall jag gå?

GAUT.

Inte genast. — Du kan hålla mig sällskap en stund. Tills det behagar det hysteriska fruntimret att bli varmt och komma igen.

ATLE.

Hvad ska' det då bli af?

GAUT.

Hon skall lära sig ta skeden i vackra hand.

ATLE.

Hur går det till?

GAUT, hätskt.

Det är en listig människa! Hon är nöjd med sin makt! Den är verkligen absolut! Och nu vill hon inte låta binda sig.

ATLE, behärskad.

Är det din mening att deras äktenskap skall legaliseras?

GAUT.

Ja, det måste ske — tyvärr. Ivars ställning fordrar det. Och jag har fått påtryckningar från flera håll att jag inte bör sätta mig emot det längre. Det ger stöd åt rabulist-idéer att folk ser att ett sådant äktenskap går för sig!

ATLE, häftigt.

Det är ändå skamligt att behandla en kvinna på det sättet!

GAUT, hänfullt.

Hur är det fatt med dig?

ATLE.

När Ivars bästa fordrar att hon skymfas, då vägrar man henne vigsel! Då vill man kasta bort henne som en trasa! Men när hans bästa fordrar att hon hedras — då tvingar man på henne vigsel, etc! Åh, kvinnan och vigseln! Det är en världsfars!

GAUT, kritiskt.

Du min käre Atle — du får allt i tid ta ditt förnuft till fånga!

ATLE.

Jag vill hellre ha det i frihet!

GAUT.

Det är längesedan jag kunde tala ett förståndigt ord med dig! Du biter och sliter i allting, som en valp i en trasig galosch!

ATLE.

Kunde jag skulle jag slita alla trasor från mänskligheten! Hvarför ska den gå klädd i urvuxna paltor och inbilla sig att det är snygga kläder!

GAUT, kallt.

På dig ha drifterna gått upp i hjärnan!

ATLE, ond.

Hvad är det för häntydingar?

GAUT.

Drifter kallar jag allt som drifver en att bråka. När en människa fått hvad hon begär håller hon sig lugn. Hvad är det du vill?

ATLE, reser sig.

För ögonblicket vill jag ge mig af hem.

GAUT.

Vänta litet! — Det kan väl inte vara sant hvad jag har hört berättas? Att hon skulle snärjt dig med?

ATLE, stelt.

Hvilken hon?

GAUT.

Gör dig inte till! — Men jag tror det inte. Du är gudskelof inte så sentimental som Ivar!

ATLE, hårdt.

Det är aldrig sant hvad som berättas. Hon har hvarken snärjt mig eller ens försökt!

GAUT.

Men ta dig till vara! Akta dig för judar i alla dina dar! De äro jordens ormar och vampyrer! Jag kan inte tåla judar! Jag blir sjuk när jag har dem i samma rum!

ATLE, ansträngdt.

Det var ju bra att du träffade din sonhustru utomhus!

GAUT, fortsätter.

Och judinnorna äro värst! De ha inte försyn för gudar!

ATLE.

Nej — frälsaren låg i knä på en!

GAUT.

Det behöfver du inte upplysa mig om!

ATLE, ironiskt.

För all del! Du sitter ju i kyrkråd och skolråd och andra kristliga inrättningar! Jag bara höll med dig.

GAUT.

Du har ett oförsämmt sätt att hålla med i så fall!

ATLE.

Låt mig gå nu!

GAUT, håller fast honom.

Lofva mig att du söker inverka på Ivar och — henne — efter mina önskingar!

ATLE.

Nej, det gör jag inte.

GAUT, häftigt.

Men du måtte väl sätta din brors bästa framför denna främmande kvinnas nycker?

Atle tiger.

GAUT, vred.

Svara!

ATLE.

Jag står på hennes sida i det här.

GAUT.

Det skall du låta bli!

ATLE.

I det här och i allting!

GAUT, utom sig.

Hur vågar du —

ATLE, tiger först. Sedan enkelt.

Jag älskar henne.

GAUT, ryggar tillbaka.

Är du en lymmel?

ATLE.

För att jag talar om det?

GAUT.

Det är en fräckhet utan like!

ATLE.

Det är för allvarligt för att vara uselt. —
Hade du någon möjlighet till medkänsla — för andra än Ivar — skulle den växa i kapp med min uppriktighet. Du är ju min far.

GAUT, rasande.

Så'na söner jag har! Så'na stackare! Och det är hennes fel!

ATLE.

Hur kan hon rå för om dina söner äro stackare?

Han går till venster.

GAUT, ensam.

Den eländiga! Den eländiga! Hvad ska' jag ta mig till! — Båda två! Kunde jag döda henne — min själ jag skulle göra det!

Efra kommer från höger.

ELFTE SCENEN.

GAUT, EFRA.

Efra nalkas långsamt, liksom motvilligt. I handen håller hon sina handskar.

EFRA.

Ivar kommer strax. Han blef uppehållen af en person, som ville tala med honom.

GAUT, hväser.

Har hon hört språket: där åteln är dit församlas ock örnarne?

Efra ser på honom bestört, skrämnd af hans utseende.

GAUT.

Det är en ärofull roll för åteln! Just inte för örnarne!

Efra orolig, ser sig om efter Ivar.

GAUT.

Ivar gör rätt i att inte vara här nu! Vi ska' skona honom i det längsta.

EFRA.

Skona honom? Hvad då ifrån?

GAUT.

Nu har vår riktiga uppgörelse kommit!

EFRA, tviflande.

Å, ni ämnar nog hålla en evig räfst med mig.

GAUT.

Nej, jag ska' göra kort process! Och jag ska' göra rent hus! Först då får jag ro.

Efra spanar åter efter Ivar.

GAUT, föraktligt.

Hon längtar efter sin räddningsplanka? Det var Ivar väl också den gången hon hakade sig fast vid honom!

EFRA.

Jag har inte hakat mig fast vid honom.

GAUT.

Hon visste nog att han var rik och förnäm! Det tog hon nog reda på!

EFRA.

Ja, jag visste att han hade en rik far och en ansedd släkt.

GAUT.

Men det generade henne inte?

EFRA.

Det imponerade inte. Jag har sett för många rika män på nära håll.

GAUT, afklippande.

Låt mig slippa några förtroenden ur hennes skandalkrönika!

EFRA, lugnt, utan stolthet.

Jag har sett högmodet i städerna för mina fötter. Jag har sett krönta hufvuden ofvanifrån.

GAUT, brutalt.

Blygs hon inte! Tänker hon skryta med sitt vanryktade lefverne?

EFRA, upprörd.

Hur många förolämpningar skall en kvinna tåla af en man?

GAUT.

En kvinna som tål att lefva i konkubinat har visat att hon tål hvad som helst. Henne behöfver man inte skona! Aktning kan blott den kvinna fordra, som fört ett fläckfritt lif.

EFRA.

Med fläckar menar ni *män*. (Tankfullt.) Det finns således ett fall då den manliga stoltheten förnekar sig!

GAUT, hänfullt.

Försök inte med finter att komma undan fläckarne! Det går inte!

EFRA, stolt.

De män jag känt kallar jag solar!

GAUT.

Var så god. Men vi erkänna ingen soldyrkan här i landet! Vi ha den kristna religionen och den får hon allt rätta sig efter eller — packa sig bort! Nu genomskådar jag henne! Nu förstår jag hvarför vigseln skulle besvära.

EFRA.

Ni får ursäkta — men jag besvärar mig inte med någon ny religion. Den jag tillhör räcker mer än nog.

GAUT.

För hon behöfver ingen alls! Hvarken religion eller moral! — Men Ivar går aldrig in på det! Så sant jag står här går han inte in på att dela.

EFRA, förskräckt, vacklar.

Dela? Ivar? Hvad tänker ni på? O, jag ber er — jag ber er —

GAUT, triumferande.

Jag tror hon blir rädd till slut!

EFRA.

Jag är rädd om Ivar. (Darrande.) Säg honom inga gräsligheter! Jag besvär er —

GAUT, går in på henne.

Jag skall varna honom.

EFRA, förtviflad.

Hvad har jag gjort?

GAUT.

Om hon hade något samvete skulle jag rista det därinne! (Med skälfvande röst.) Var det inte nog att ta den ene?

EFRA, bruten.

Jag har inte — jag har inte —

GAUT, knyter sina händer.

Tagit dem! Gud vet hvad hon har gjort! (Skriker.) Hon har förgiftat dem. (Råtar upp sig i sin fulla längd.) Men straffet skall inte utebli! Om hon här vågar — (Hans vrede tycks kväfva honom.)

Efra väntar ångestfullt hans ord. Hon vrider och sliter i sina handskar.

GAUT, se'n han fått luft.

Om hon här vågar lefva med två män —

EFRA, rycker till.

Tyst!

GAUT, i raseri.

Vid Gud — då sparkar jag ut henne!

Efra vill tala men kan inte. Hon är likblek. Hennes bröst arbetar, hennes näsvingar flämta. Hon tar ett steg mot Gaut och ger honom med handskarne ett våldsamt slag öfver munnen.

Gaut står som förlamad. Vänder därpå tvärt och går.

Efra, rak och orörlig, stirrar efter honom. Till slut för hon handen till hjärtat och hennes ansikte sammandrages af smärta.

ANDRA AKTEN.

Samma plats. Följande förmiddag.

FÖRSTA SCENEN.

GAUT, IVAR kommer.

GAUT, går emot honom.

Det har varit klenk med din — din hustru i natt, har jag hört. Hur är det nu?

IVAR.

Något bättre, tack!

GAUT.

Sofver hon?

IVAR.

Hon ska' försöka.

GAUT.

Och hon var riktigt dålig?

IVAR.

Riktigt oroande dålig.

GAUT.

Det gör mig ondt.

IVAR.

Hon jämrade sig oafbrutet. Och en hjärtklappning så jag trodde det skulle bli slut med henne! (Bittert.) Du borde ha sett henne då! Så tror jag du fått en ny åsikt om hennes hälsa!

GAUT, med betoning.

Jag har en ny åsikt om både henne och hennes hälsa.

IVAR, djupt nedtryckt.

Det är så att man kan bli förtviflad.

GAUT.

Förlora inte modet, min gosse! Det skall bli bättre härefter.

IVAR.

Jag tviflar på någon förbättring! Förgäfves vårdar jag henne. Hon tärs och försämras inför mina ögon. Det går utför med svindlande fart.

GAUT.

Den måste kunna häjdass.

IVAR, knyter sina händer.

Om man också håller kvar lifvet af alla krafter, flyr och försvinner det mellan fingrarna.

GAUT.

Tror du hon orkar ta emot mig.

IVAR.

Dig? Nej för all del.

GAUT.

Jag skulle vilja tala med henne.

IVAR.

Det skulle inte förbättra henne. Sinnesrörelser tål hon minst af allt!

GAUT.

Har hon beklagat sig öfver mig?

IVAR, ser på honom.

Och det frågar du?

GAUT.

Jag menar sedan i går?

IVAR.

Sedan igår har hon inte talat ett ord.

GAUT, långsamt.

Denna första natt under ditt tak skall jag aldrig glömma.

IVAR.

Att du skulle komma just till den! Så underligt det fogar sig!

GAUT.

Jag har haft en dålig sömn jag med.

IVAR, likgiltigt.

Jaså.

GAUT.

Och det är jag inte van vid.

IVAR.

Nej, du brukar ju sofva som ett barn!

GAUT, med ett bittert och åldrigt uttryck.

Det är allt förbi med barnasömnerna nu! —
Sedan igår är jag gammal.

IVAR.

Å, det är sant! Förlåt mig! Att jag kunde
glömma dagen!

GAUT.

Det gör ingenting.

IVAR, med sonlig värme.

Jag lyckönskar dig pappa! (Han trycker hans hand.)

GAUT, ironiskt.

Behöfs inte? Jag har lyckönskat mig själf
att vara sjuttio gånger elakare än när jag föddes.

IVAR, häpen.

Så du talar!

GAUT.

Du är inte van att höra mig så anspråkslös?

IVAR.

Är du ledsen åt din ålder?

GAUT.

Nej, åt mig själf. Ännu igår tyckte jag att
jag var en ovanligt hygglig karl!

IVAR.

Men pappa då —

GAUT.

Jag hade tänkt ut att jag skulle resa hit. Och
fira mina sjuttio år i frid — återförenad med de
mina!

IVAR, rörd.

Hvad det var snällt af dig!

GAUT, tankspridd.

Inte det minsta.

IVAR.

Jag förstår dig inte riktigt. Du är så underlig.

GAUT.

Man blir det när man blir gammal!

IVAR.

Men inte är du gammal se'n i går?

GAUT.

Jag har grubblat öfver ålderdomen i natt, tills
jag såg spöken.

IVAR, ler.

Nej, hör du, pappa. —

GAUT.

Spöket n:o sjuttio. Det är en vaktmästare som
öppnar dörren på glänt till högsta domstolen.

IVAR, lugnt.

Inför den domstolen stå vi ju hela vårt lif.

GAUT.

Det där säger du precis som jag sagt det själf förr.

IVAR.

Hur då?

GAUT.

Utan kläm, utan öfvertygelse, utan rädsla.

IVAR, halft ovilligt.

Är du verkligen rädd för döden, pappa?

GAUT.

Vänta! En vacker dag — nej natt — dras slöjan bort för dig med! Trygghetens och tanklöshetens slöja.

IVAR.

Jag tror inte jag går beslöjad.

GAUT.

Och då fattar du döden som en verklighet. Efter att hela lifvet ha fattat den som ett ord.

IVAR, lugnande.

Det är långt till döden för dig, pappa! Du är frisk och stark.

GAUT, tungt.

Ja det är långt, mycket långt.

IVAR.

Oroa dig då inte i förväg.

GAUT.

Innan den kommer — kommer något annat.

IVAR.

Hvad då?

GAUT.

En lång förnedringstid.

IVAR.

Hur vet du det!

GAUT.

Det hörde jag i natt af röster som inte ljuga.

Ivar ser på honom med växande medlidande.

GAUT.

Som en skugga af en man, som ett barn på nytt skall jag fjäska omkring i årtal.

IVAR, häftigt.

Slå bort sådana inbillningar! Innan de bryta ned dig!

GAUT.

Jag som älskat mannakraften — arbetsförmågan — härskarmakten! *Jag* skall få lefva tills jag är *ingenting!* (Hopfallen sitter han och skådar ut i rymden.)

IVAR, lägger armen om honom.

Hvad har hänt dig, pappa?

GAUT.

En obetydlighet. En sömnlös natt. — Ödet slår ibland besynnerliga slag. — Och ödet kommer ibland i kvinnoskepnad.

IVAR, andas djupt.

Jag hade redan förut en sådan beklämning öfver mig. Och du ökar den! Är det en förkänsla?

GAUT.

Det jag känner? — Det kalla de religiösa för omvändelse.

IVAR.

Jag kallar det för reaktion! (Barnsligt smeksamt.) När man som du varit belåten med sig och sitt i sjuttio år kan man vänta sig en liten omstämning förr eller senare. Det skall du inte ta så hårdt!

GAUT.

Jag känner lust att be en människa om förlåtelse. Det har aldrig händt mig förr.

IVAR.

Efra?

GAUT.

Att få den är kanske för sent! Men *det* är inte hufvudsaken.

IVAR.

Hvad du gjort Efra kan knappt godtgöras. Tiden är förliden.

GAUT.

Jag vet det.

IVAR.

I det förflutnas kapitel gör man inga ändringar.

GAUT, halfhögt.

Hon gaf mig en blick som en dödsskjuten hind. —
Man bör inte jaga människor.

IVAR, vill trösta honom.

Du kände henne inte. Det var felet.

GAUT.

Felet, ja? Man går sin väg fram — man slår till blommorna vid väggkanten och de sloka på brutna stjälkar. Gör en enda stjälk hel igen! — O, vanmakt att jag skulle få syn på dig! (Torkar sina ögon.) Men sådant ser man när det börjar skymma för ögonen!

IVAR, ömt.

Kära pappa! Du har ett öfvermått af blödiga känslor, när du någon gång är känslig. Men hvarför är du dessemellan så hård?

GAUT.

Mot dig har jag aldrig varit hård. — Men du har varit för vek.

IVAR.

Och för att jag skulle bli själfständig skickade du ut mig i världen!

GAUT.

Det lyckades.

IVAR.

Ja, jag valde en hustru efter min egen smak. Men strax var det för mycket själfständigt! — Du skulle sagt mig på förhand hur mycket som var för mycket!

GAUT.

Det veta föräldrar aldrig.

IVAR.

Nej. Och därför plåga de barnen och barnen dem. Och för den saken finns ingen hjälp.

GAUT, tungt.

Till slut samlas man vid en bår. Och tycker mycket varit onödigt.

IVAR.

Förfärande onödigt!

GAUT.

Godt om man inte finner hela lifvet onödigt!

IVAR.

Nej! — Inte när man ägt sällheten, lyckan, himlen!

GAUT, tonlöst.

Sällheten? Lyckan? Himlen? Hvad är det? — Stora ord som jag hört användas!

IVAR.

Jag vet hvad de betyda. Så visst som jag vet
 hvad sol och ljus är.

GAUT.

Då vänta dig skuggorna, min son. Många få
 mörker utan ljus men ingen får ljus utan mörker.

IVAR.

I skuggor och mörker står jag inte ut att lefva!

GAUT.

Stackars barn! Söker du en väg på sidan om
 natten!

IVAR.

Finns det då ingen väg i ljus till ljuset?

GAUT.

Individer, familjer och stater svepas i mörker!
 Hör deras jämmer! Jämmerdalens jämmer! Hvem
 kommer hit, hvem går härifrån, hvem vistas här
 utan att klaga?

IVAR, ser på honom.

Är det ålderdomens språk? Det var inte glädjens!

GAUT.

Det är jordens förbistrade språk för alla!

Atle kommer från vänster, resklädd.

GAUT, trycker Ivars hand.

Men det är en lättnad att kunna tala. — Med
 dig kan jag vara mig själf! (Han rätar upp sig och
 återtar ett kraftfullt skick, när han varseblir Atle.)

ANDRA SCENEN.

De samma. ATLE.

ATLE, sedan han hälsat.
Hvar är ställets härskarinna?

GAUT, förekommer Ivar.
Hur så?

ATLE.
Jag ville säga henne farväl.

GAUT.
Skall du ge dig af?

IVAR.
Efra är sjuk.

ATLE, bestört.
Sjuk? (Fixerar sin far.) Hvad har du sagt
henne?

IVAR.
Har du sagt henne något, pappa?

GAUT.
Det vill jag inte förneka.

IVAR.
Har du sårat henne?

GAUT.

Jag slutade min långa meritlista med en plump!

IVAR, häftigt.

Hvad sa' du?

GAUT.

Jag förebrådde henne ett lastbart förflutet.

IVAR, klagande.

Det är inte möjligt! — Hur kunde du?

GAUT.

Det är gjordt nu!

IVAR.

Till henne! Till den finaste bland människor!

GAUT.

Du kan inte begära att jag skulle se henne med dina ögon! Jag kom hit med min inrotade uppfattning — något landtlig kanske — om dansöser och lättfärdiga fruntimmer i allmänhet.

IVAR, upprörd.

Och så dömde du henne efter vanliga, små mått?

GAUT.

Dömer man Efra på afstånd måste man döma henne strängt. Hon har handlat tvärt emot god ton och goda seder.

IVAR, häftigt.

Det har hon visst inte.

GAUT.

Jo. Att utan vidare följa en främmande karl till ett främmande land — det gör inte ett bättre fruntimmer.

ATLE.

De bästa kunna ibland hvad de bättre inte kunna.

GAUT, kort till Atle.

Du behöfver inte försvara henne! Lämna det åt Ivar!

IVAR.

Att Efra hade förtroende för mig kan väl ingen räkna henne till last? — Eller är förtroende en synd?

ATLE, hånfullt.

Naturligtvis! Se'n försigtighet blef en dygd!

GAUT.

Försigtighet är en nödvändig dygd för kvinnan.

ATLE, som förut.

Man kan inte kalla den en sällsynt ört. — Att döma af ymnigheten ser den ut som ogräs.

GAUT, giftigt till Atle.

Har den varit dig i vägen?

ATLE, rycker på axlarna.

Det finns inte en flicka i Sverige som skulle lita

på mitt ord! Hvarenda en tror mig om att kunna öfverge henne — dagen därpå!

IVAR.

Nej, så sant de äro så misstrogn!

ATLE.

Men jag kunde få hvem som helst — nästan — om jag lät smida mig i lagligt koppel. Då skulle de gärna anförtro sig själfva, sin framtid och mycket mer åt min utmärkta karaktär. — Och vi skulle bygga hjonelag med troheten som idealgrund!

GAUT, till Atle.

Hvart vill du hän? — Förtroendet mellan könen kommer alltid att stå på noll.

ATLE.

Kanhända — bland människor.

GAUT.

Hvar annars?

ATLE.

Jag har dunkla hågkomster från den tid jag var apa.

GAUT.

Jag betviflar inte alls att de äro dunkla.

ATLE.

Då var jag mycket förtroendeingifvande.

GAUT.

Jaså. — Som gorilla?

ATLE.

Gorillhanarne lära vara fullkomlighetstypen för äkta män. — Ännu trognare än Ivar!

IVAR, ler.

Det är inte gärna möjligt!

ATLE.

Och ännu mera uppoffrande. — Du har aldrig vakat nätter igenom vid foten af ett träd där hustru och barn sofva på en gren!

IVAR.

Nej det har jag inte — af många skäl.

GAUT, till Atle.

Gjorde du det som gorillpappa?

ATLE.

Mer än så. — Fast jag var mörk i synen och luden i skinnet.

GAUT, häftigt.

Då har du min själ urartat när du blef en hvit man! För nu vill du inte bli nå'n pappa alls.

IVAR, i det han går.

Efra sofver visserligen inte på en gren — men jag skall gå och höra om hon sofver godt i sin säng!

ATLE, till Ivar.

Jag vill försöka om en stund att få säga henne adjö!

IVAR.

Hon kan nog inte ta emot.
Han går genom fonden.

TREDJE SCENEN.

GAUT. ATLE.

GAUT.

Det gläder mig ofantligt att du reser! Jag hoppas att du blir länge borta?

ATLE.

Förmodligen.

GAUT.

Och jag är tacksam att du beredde mig den glädjen på den här dagen.

ATLE, påminner sig.

Dagen, ja! (Hjärtligt.) Jag gratulerar dig, far, till din höga och kraftfulla ålder!

GAUT.

Tack, tack!

ATLE.

Jag hade inte glömt dagen, fast jag nyss kom in på annat.

GAUT, ler svagt.

Du kom in på att prisa den äktenskapliga troheten.

ATLE.

Lät det inte bra?

GAUT.

Jo. Ingen skulle kunna ana att du snarare hör till dem som vilja störa den!

ATLE.

Det vill jag inte!

GAUT.

När man fått lust till en annans hustru är man inne på den farliga vägen. (Högtidligt.) Kom ihåg att den lusten är förbjuden!

ATLE, tvärt.

Efra är således Ivars hustru?

GAUT, oförberedd.

Naturligtvis. (Rättar sig.) Det vill säga — man måste anse henne så.

ATLE.

Ja, jag bara frågade! — Jag har i åratal hört dig kalla henne annat — mindre vackert.

GAUT.

Det finns saker som man måste se på nära håll för att kunna uppfatta.

ATLE.

Äktenskapet hör otvifvelaktigt dit.

GAUT.

Oregelbundna äktenskap höra dit.

ATLE.

Att vara hustru eller icke vara — det beror till sist på omgifningens godtycke.

GAUT.

Det kan göra det.

ATLE.

Om det inte är något i och för sig?

GAUT, oförstående.

I och för sig?

ATLE.

Antingen är det något i och för sig — eller är det en formel!

GAUT, rättar honom.

Form, menar du! Social form!

ATLE.

Ursäkta, jag menar formel. En af de många världs-troll-formlerna — för att tala modernt!

GAUT.

Hvad är det för nonsens?

ATLE.

Mäktigt nonsens! -- Prästerna styra folken

med fraser som inte ha någon mening — mannen styr kvinnan med talesätt som ingen af dem förstår. Den som kan jonglera med ord så det blir en formel han binder andarne.

GAUT, oroligt.

Du förefaller mig tämligen löst bunden — utom af dina begär.

ATLE.

Jag är inte vidskeplig.

GAUT.

Men du tvekar ändå — tack vare gamla formler — inför din broders maka.

ATLE.

Inte i de ögonblick — då jag anser henne vara min egen.

GAUT, uppbragt.

Du är galen!

ATLE.

Att ha lust till sin egen hustru är ännu intet brott. — Det kanske blir.

GAUT, strängt.

Nej, men att stjäla en annans är och förblir ett brott så länge världen står. Den gudomliga viljan är för evigt uttryckt: »Du skall icke begära din nästas hustru».

ATLE.

Fortsätt! — »Ej heller hans oxer, ej heller hans åsna, ej heller något hvad honom tillhör».

GAUT.

Slutet har ingen betydelse för vårt ämne.

ATLE.

Början är lika orimlig som slutet.

GAUT.

Atle, tag dig till vara!

ATLE.

För att börja med slutet: Hur skulle vi ha det, säg, om inte våra förfäder haft ett godt öga till andras åkrar, ängar och skogar? Allvarsam! Hur mycket tror du de tillägnade sig under sken af lag och rätt — eller alldeles utan?

GAUT, barskt.

Tig med det där! Det tillkommer inte dig att häckla dem som du inte når till knät!

ATLE, fogligt.

Må de gamle syndarne multna i fred! Gärna för mig!

GAUT.

Tacka dem och vörda dem skall du! Värda deras minne!

ATLE.

Tionde budet med? På en gång?

GAUT.

Öfverstiger det dina krafter?

ATLE, lätt.

Åhnej! Det går för detsamma! — När den gudsmannen Moses stöpte sina moraliska ljus till egennyttans husbehof — var han just på väg att roffa åt sig Kanaans land!

GAUT.

Du är en hädare, Atle! Det går dig aldrig väl!

ATLE.

Inte heller om jag hädar hädare?

GAUT, allvarligt.

Lägg några mina ord på minnet! *Du* kan möjligen förbli en rättskaffens människa — äfven utan att värda något heligt. Men kom ihåg att jorden är full af dumma barn som lätt ledas vilse. Hvad du pratar till tidsfördrif skola de skörda som onda frukter. — Och hvad nytta gör du med att håna det som goda medborgare akta? Att påvisa all tings ofullkomlighet? Att förstöra den smula kärlek till lag och rätt som ännu finns? Hvad tjänar det till?

ATLE.

För att värdera måste man kunna kritisera. -- Hur skall man få folk att värdera framtidens lagstiftare utan att kritisera forntidens?

GAUT, med djupt förakt.

Framtidens lagstiftare! Pack och käringar!

ATLE.

Illæ facient!

GAUT.

Aldrig! De utvalde skola besitta jorden.

ATLE.

Det kommer kanske en tid då *egendom* är ett föräldrads ord!

GAUT.

Dumheter!

ATLE.

Åtminstone hvad kvinnorna angår! När det väcker löje att höra dem räknas bland oxar och åsnor.

GAUT, med afsky.

Ve världen när männen inte längre vill ha kvinnorna till sin egendom! Då blir det kvinnogemenskap och all sorts gemenhet!

ATLE.

Vi få se!

GAUT.

Nej, det slippa vi lyckligtvis. Det blir inte i vår tid.

ATLE.

Ledsamt! Jag skulle vilja se hvart det bär i väg med mänskligheten!

GAUT.

Se till att du själf vandrar på en god väg!
Det är lifvets mening!

ATLE.

Lifvets mening är — att man skall skaffa sig
en mening om lifvet! Därför borde man veta hur
det i längden artar sig.

GAUT.

Meningen är inte att man skall veta — utan
lefva.

ATLE.

Skall man verkligen lefva?

GAUT.

Därtill är man född.

ATLE.

När det gäller — måste man ändå afstå. När
stunden kommer, då man för att lefva måste döda
— då heter det: döda dig själf! (Ironiskt.) Eller är
det kanske tillagdt i predikningar för att afväpna —
de icke utvalde?

GAUT, ytligt.

Naturligtvis måste man döda sig själf — i en
viss bemärkelse!

ATLE, mer för sig.

Är det *en* annans — eller någras — eller
allas lif och lycka jag skall värdera högre än min

egen? Eller när i raden får jag rycka in med mig själf?

GAUT, trött, bryter af.

Hvart reser du nu?

ATLE.

Jag vet inte. — Jag har rustat ut min jakt sedan igår. Den hämtar mig här om en stund.

GAUT.

Är det pliktkänslan som drifver dig bort?

ATLE.

Jag vill slippa vara vittne till ceremonier som nu antagligen komma.

GAUT.

Om Efra ger med sig, ja!

ATLE.

Det gör hon nog! Hon är för svag för att vara stark.

GAUT.

Stackars Ivar! Mätte det inte bli vigsel och jordfästning på samma gång!

ATLE, rycker till.

Är hon så dålig?

GAUT.

Ivar fruktar att det är början till slutet. Men han skrämmer kanske upp sig!

(ATLE reser sig och går mot fonden. Möter fiskargossen.)

FJÄRDË SCENEN.

GAUT. ATLE, FISKARGOSSEN, bär en korg i handen.

GAUT, till gossen.

Hvad vill du?

ATLE, förklarande.

Det är pojken som var här igår. (Till gossen.)
Söker du frun?

GOSSEN.

Ja.

GAUT.

Frun kan du inte träffa idag.

GOSSEN, missräknad.

Inte?

ATLE.

Hvad har du i korgen?

GOSSEN.

Hallon.

GAUT.

Som du vill sälja?

GOSSEN.

Nej. — Frun ska' ha dem.

GAUT, halfhögt.

Jaså, hon har tagit *den* med! (Till gossen.) Gå
då upp till herrgården med dem!

GOSSEN, villrådlig, pekar åt höger.

Är det den vägen?

ATLE.

Följ med mig! Jag ska' dit. Vi ta' genvägen här!

(Gossen lyfter på mössan för Gaut och följer Atle genom fonden.)

FEMTE SCENEN.

GAUT ensam.

(Han går af och an pratande för sig själf. Man hör afbrutna meningar.)

— tog mig med — just inte med lämpor — underligt — Ty värr snart förbi — sa' jag ty värr? — så kan det gå! — ändå en bedragerska? Omöjligt! — oskuldens harm — god och ofördärfvad —

SJÄTTE SCENEN.

GAUT. EFRA.

Efra kommer långsamt från höger. När hon får se Gaut blir hon rädd; fattar i en gren som stöd.

GAUT, går emot henne.

Är ni ute?

EFRA, bedjande, vill vända om.

Låt mig vara! Eller låt mig gå!

GAUT, för henne till en stol.

Sätt er, annars faller ni!

EFRA, sjunker ned.

Jag är så ledsen — så olycklig!

GAUT, vänligt.

Är det inte oförsigtigt af er att gå ända hit?

EFRA.

Jag måste ut. Jag måste ha luft. Jag fick ingen ro därinne.

GAUT.

Vill ni helst vara ensam?

EFRA, rädd,

Jag orkar inte vidare försvara mig!

GAUT.

Mot mig behöfver ni aldrig mer försvara er!

EFRA, ser på honom.

Är ni inte ond?

GAUT.

För att ni slog mig? — Jag blef het först, riktigt het. Trodde det var vrede som sjöd upp inom mig. Ja, det var en varm våg, men det var inte vrede.

EFRA, förundrad

Inte vrede?

GAUT.

Utan en ny och bättre kännedom om er!

EFRA.

Ny och sämre!

GAUT.

Man kan helt plötsligt utan ord och förklaringar,
i ett ögonblick lära sig tro på en karakter.

EFRA, tungt.

Man kan också på ett ögonblick förlora den
smula själfaktning som höll en uppe.

GAUT.

Så behöfver ni inte känna det!

EFRA.

Hur har jag inte alltid hoppats att ni en gång
skulle tvingas erkänna mig värdig Ivar! Och så
går jag själf och ger er vapen i händerna! Uppför
mig så ovärdigt! Nu har ni skäl att kalla mig en
simpel varelse!

GAUT.

Ni ska' inte ångra er!

EFRA.

Jag blygs.

GAUT.

Hade inte ni slagit mig hade jag kanhända
slagit er. Jag tål inte människor som tåla allt.

EFRA.

Det är det sanna tålamodet!

GAUT.

Särskildt en kvinna som inte uppreser sig mot en så blodig förolämpning.

EFRA, häpen.

Skulle ni föraktat mig om jag behärskat mig?

GAUT, leende.

Jag vill inte precis säga att jag gillar att ni slog mig. Jag skulle inte råda någon att göra så!

EFRA.

Men då —?

GAUT.

Man kan sympatisera med saker som man inte direkt gillar.

EFRA, skakar hufvudet.

Nej.

GAUT.

Jo. Min ökade sympati för er är ett bevis.

EFRA, svagt ironisk.

Modet att våga angripa er höjde mig kanske till er like?

GAUT.

Nära på.

EFRA.

Då var det ju tur att jag bar mig illa åt.

GAUT.

Tur för oss båda!

EFRA.

Föret har jag visat ett annat slags mod. Men det har ni inte uppskattat.

GAUT.

Det kallade jag — i bästa fall — för barnsligt öfvermod eller kvinnligt högmod.

EFRA.

Tålmod — öfvermod — högmod men inte mod förr än jag slogs!

GAUT.

Nå ja! Jag går in på att gränserna äro litet godtyckliga.

EFRA, tankfullt.

Hvem finner de rätta gränserna?

GAUT, uppriktigt.

Ofta har jag innerst känt en dragning till den djärfva kvinnan som tog makten öfver Ivar ifrån mig. Men det har jag aldrig velat erkänna för mig själf. Nu erkänner jag det också för er!

EFRA.

Jag har aldrig frågat efter makt.

GAUT.

De som ta, de fråga inte.

EFRA.

Det är mig lika motbjudande att befalla som att lyda.

GAUT.

Min myndighet har ni emellertid grundligt kringskurit!

EFRA.

Ofrivilligt i så fall!

GAUT, smickrande.

Att få mig att förlåta sådant — det är ett kraftprof!

EFRA, sakta.

Gud bevare mig för vidare kraftprof!

GAUT.

Har det så kostat på er!

EFRA.

Hvarför anade jag inte i natt att ni skulle vara så god i dag?

GAUT.

Hvad hade då händt?

EFRA.

Då hade jag inte haft så svåra timmar.

GAUT.

Men hvad föreställde ni er för svåra saker?

EFRA.

Jag väntade någonting förfärligt.

GAUT, deltagande.

Hvarför det? Hörde ni kanske hemska röster?

EFRA.

Ja! Både inom mig och utom mig! De ropade ut mitt lifs eländighet, mitt usla dagsverk. »Bröder har du skilt från hvarann, söner från sin far! Allas deras tillvaro har du fördärfvat! Och när förstörelsen är fullbordad dör du undan!»

GAUT, tröstande.

Men det är nu inte så!

EFRA.

Att sprida hat och tvedräkt och sorg omkring sig! När man aldrig velat göra en mask förnär!

Atle kommer från fonden.

SJUNDE SCENEN.

DE SAMMA, ATLE.

ATLE, trycker Efras hand.

Ni är bättre?

EFRA.

Ja. (Med en handrörelse mot Gaut.) Genom godhet blir jag alltid bättre!

ATLE.

I ert hem smyger man på tå — man tror ni sofver!

EFRA, ler.

Den tron gör Ivar belåten!

GAUT, till henne.

Atle sökte er för att ta afsked. Han ska' resa bort.

Efra ser bestört på Atle.

ATLE, försöker skämta.

Jag skall vallfärda till den heliga grafven och begrafva mig själf för mina synders skull!

EFRA, stammande.

När — hvarför — måste ni?

GAUT, bestämdt.

Ja, han är alldeles tvungen. (Skrattande.) Han skall ut i världen och se sig om efter en fru!

EFRA, tonlöst.

Jaså, tiden är förbi nu — (Rättar sig) Tiden är inne nu —

ATLE, halfhögt.

När jag reser — nog ser jag mig om — efter en fru!

(Hans och Efras blickar mötas.)

EFRA.

När bestämde ni er för den här resan?

ATLE.

I natt. — Jag kunde inte sofva. Och så packade jag ombord på Vindalf hvad jag behöfde.

GAUT, gycklande.

Du hörde väl inte händelsevis några röster?

ATLE.

Jo, min egen. När jag kommenderade.

GAUT.

Ja, det är knuten! Hör man sin egen, slipper man höra andras!

EFRA.

Ni får motvind. Det blir svårt att komma ut härifrån.

ATLE.

Innan jag kommer ur synhåll får ni se mitt segel kryssa här halfva dagen.

EFRA, känsligt.

En liten ljus punkt — som föreställer Atle — och så är den borta.

Gaut, träffad af Efras ton, ser på henne, först med undran, sedan med nyväckt misstro.

EFRA.

Blir ni borta för alltid?

ATLE, med beslöjad röst.

Man vet aldrig om ett farväl är för alltid!

Han ser på sin far med en så genomträngande och bönfallande blick att Gaut tvingas att resa sig och gå.

GAUT, i det han går.

Därför borde man helst undvika alla farväl!

ÅTTONDE SCENEN.

EFRA. ATLE.

De sitta tysta tills Gauts steg inte längre höras.

ATLE.

Nu skall tiggaren tacka och gå.

EFRA.

Min rikedom tar ni med — mitt armod stannar.

ATLE.

Den rikedomen gör mig ännu fattigare!

EFRA, sorgset.

Hvarför skulle vi nå'nsin träffas, vi två?

ATLE.

Hvarför ska' vi skiljas, vi två?

EFRA, bevekande.

Försvåra inte vår sista stund.

ATLE.

Att glömskans källa bara finns i sagorna! Det är hårdt!

EFRA.

Skulle ni dricka?

ATLE.

Jag tror det.

EFRA, med bruten röst.

Ni vill inte minnas mig?

ATLE.

Jag vill bli af med det pinsamma frågandet
härinne.

EFRA.

Hvarför fråga — ni vet.

ATLE.

Ingenting.

EFRA.

Men jag har sagt er allt.

ATLE.

Jag misstror alla ord. I evighet kommer jag
att fråga: Älskade hon mig verkligen?

EFRA.

Atle!

ATLE.

Ni älskar Ivar och leker med mig!

EFRA, vemodigt.

En förtviflans lek!

ATLE.

För Ivar lämnade ni er lysande bana.

EFRA.

Ni kommer mig att gråta!

ATLE.

För honom försakade ni världen.

EFRA, böjer jakande sitt hufvud.

För honom *försakar* jag världen!

ATLE, häftigt.

Och så vågar ni säga att det är *mig* ni älskar!

EFRA.

Jag skall aldrig säga det mer!

ATLE, ångrande.

Jo, ni måste! Förlåt mig! Förlåt mig!

EFRA, lågt.

Jag älskar er.

ATLE.

Gör det inte! Låt bli för Guds skull! Jag är en usling!

EFRA, ler genom tårar.

Ni är till och med en svartsjuk usling!

ATLE.

Min kärlek började med svartsjuka — om det inte var min svartsjuka som började med kärlek!

EFRA.

Aldrig har någon haft mindre skäl!

ATLE.

Man är det lika bra utan!

EFRA.

Atle, tro mig!

ATLE.

Tro mig, Efra — kärleken är bättre med sin svarta skugga än utan!

EFRA.

Förstår ni då inte — att man kan älska en man som ett medel?

ATLE.

Nej — inte ni.

EFRA.

Som en drömförverkligare! Som en önskefyllare! Som en lifsanskaffare!

ATLE, kyld.

Tog ni Ivar med beräkning?

EFRA.

Döm mig inte hårdt! — Sådant kan ske omedvetet.

ATLE.

Hur vet ni nu -- att det var *omedvetet*?

EFRA.

Att det var *beräkning* förstår jag nu först — sedan jag icke mer känner någon. Det fordras erfarenhet för att skilja medel från mål — erfarenhet om dem båda.

ATLE, girigt.

Tala mera om er själf!

EFRA.

Jag var trött vid mitt yrke, öfveranstängd till hälsan, mätt på mina framgångar — och så drömde jag en ny dröm.

ATLE.

Om Ivar?

EFRA.

Om ett hem. Om stillhet och ro. Storstädernas diva drömde om landet. Om tysta, ljusgröna, vårliga skogar — och om en liten barnhand tryckt i sin. Om fågelsång och barnjoller. (Med ett flygtigt löje.) En mycket vanlig dröm!

ATLE.

Den evigt mänskliga.

EFRA.

Nu har jag icke längre några drömmar. (Sakta.) Men Ivar har en. Det är jag.

ATLE.

Den afundsvärde! Om han aldrig blir väckt.

EFRA.

Mellan kärlek och vänskap finns en känsla som ej har namn. Den skyddar hans sömn — den är stark nog till det.

ATLE.

Farväl!

EFRA, vädjande.

Er båt syns inte än!

ATLE.

Kärleken underordnar sig inte — känslor utan namn!

EFRA.

Nej — den kämpar — och förlorar —

ATLE, hårdt.

Hvarför?

EFRA, mildt förebrående.

De som fråga hvarför äro barn. Man talar inte med barn om kärlek.

ATLE.

De som älska äro alltid barn. Och de tala som dårar.

EFRA.

De kunna lefva som vise.

ATLE, ser på henne.

Och dö som hjältar.

EFRA.

Atle, ni skall lefva som en hjälte! Och draga ut i världen som en riddare och kämpa för de förtryckta!

ATLE.

Jag kan inte hindra människor att bli sina egna bödlar.

EFRA.

Nej, men hvarandras! Det vore vackert så!

ATLE.

De förtryckta kämpa bäst själfva. Och fångna prinsessor vilja icke låta befria sig!

EFRA.

Många, många längta efter en befriare!

ATLE.

Äro de också prinsessor?

EFRA.

För en riddare äro de alla prinsessor.

ATLE, längtande.

Den som ändå lefvat på St. Görans tid! —
Jag har kommit försent till världen.

EFRA.

Och jag för tidigt.

ATLE, ler vemodigt.

Välsignade misstag! Så fick jag ändå se er!

EFRA, tankfullt.

Det är svårast att lefva i sin egen tid. Framför sig anar man lösta problem, bakom sig ser man dem ännu ofödda. (Sakta.) Om tusen år kan man

kanske lefva i kärlek med den man älskar och i vänskap med den man håller af? Och tvingas inte tvärt om!

ATLE.

På St. Görans tid tvingades man inte. Man betvingade.

EFRA.

Ja, hvilka? — På den tiden fanns det drakar.

ATLE.

På den tiden var det absoluta medlidandet ännu inte uppfunnet. Lycklige St. Göran! Hans prinsessa bad honom ej att i draken — se en broder!

EFRA.

Atle!

ATLE, häftigt.

Den famn där en prinsessa inte trifs, blir henne en drakfamn!

EFRA, ängestfullt.

Tyst!

ATLE.

Om den så tillhör ett svart odjur eller en ljus ädling! (I förtviffan.) Och jag får inte rädda den jag älskar! (Han faller på knä framför Efra, slår armarna om hennes lif. Hans ögon fyllas med tårar.) Jag är så olycklig!

EFRA, rörd.

Bygg en väg mellan min kärlek och mitt medlidande! Den vägen skall jag gå med er till lycka.

ATLE.

Längtan efter lycka bygger själf vägar!

EFRA.

Aldrig för mig.

ATLE.

Ni längtar inte!

EFRA, fattar om hans hufvud.

Så att jag dör! (Hon trycker hans hufvud häftigt intill sig, släpper det därpå hastigt.)

Till höger närmar sig Gaut. Han stannar på afstånd, obemärkt af de två, och iakttar dem under det följande.

Atle orörlig, ser på henne som väntade han något.

Efra förstår hans blick. Hon kysser honom, hans mun, hans ögon, pannan, håret, gång på gång med öfvervåldigande värma.

Atle lägger ned sitt hufvud i hennes knä. Sedan stiger han upp, är länge tyst.

ATLE.

Efra, min älskade! Det var ett ljuft afsked!
Till vänster syns en jakt styra in under klipporna.

EFRA, ser jakten, reser sig.

Nu farväl! — Jag vill följa dig till branten.

ATLE, tar om henne.

Följ mig ombord! Trampa en enda gång mitt däck! (Utom sig.) Jag skall kyssa spåren där du gått.

EFRA, med darrande röst.

Du lyfter ankar och tar mig med! Och det vill jag inte!

ATLE, lidelsefullt.

Det gör jag! — Och det vill du!

EFRA, knappt hörbart.

Ja, nu vill jag ingenting annat.

ATLE.

Äntligen! (Han lyfter henne i sina armar för att bära henne till stranden.)

Gaut kan med möda styra sin vrede. Han aflägsnar sig skyndsamt.

EFRA.

Släpp mig! Det var en sekunds vanvett!

ATLE, trycker henne hårdare intill sig.

Aldrig!

EFRA, sträfvar att komma lös.

Släpp mig! Jag visste inte hvad jag sa'!

ATLE.

Men jag vet det! Nu behåller jag det som är mitt!

Han kysser henne. Hennes motstånd förlamas.

EFRA, åter medveten.

Hör ni inte hvad jag säger!

Hon sliter sig Han tar henne åter fast.

ATLE.

Ord öfvertyga mig inte! Men våld ska' öfvertyga dig!

Efra blir ond. De brottas. Hon försvarar sig så mycket hon förmår. Blir snart öfvervunnen. Hvilas vanmäktig med slutna ögon mot hans axel.

ATLE, ser på henne, vekt.

Jag skulle inte röra dig, om jag inte trodde att du innerst — ville bli besegrad! (Jublande.) Älskade!

Efra öppnar sina ögon. Hennes blick är främmande, nästan slocknad.

EFRA, plötsligt skärande.

Hjälp!

Atle, slagen af skräck, släpper henne ögonblickligen.

ATLE, bittert.

Ni vill ha hjälp mot mig! Drakens hjälp! Jag dåre!

Han går utan att se sig om utför branten.

EFRA, krossad.

Om jag kunnat — hade jag följt dig för länge sedan!

Hon ser efter honom, väntar förgäfvets en sista blick, kvider hans namn.

NIONDE SCENEN.

EFRA. Sedan FISKARGOSSEN.

Som förstenad står Efra och skådar efter vägen Atle gått. Sedan försöker hon vacklande att nå sin stol. Hinner några steg men faller med ett svagt rop till marken.

Gossen kommer springande från fonden.

GOSSEN, ifrigt.

Hvem var det som ropade på hjälp? (Får se Efra, förskräckt.) Är frun sjuk?

Han lutar sig öfver henne. Gripen af fasa vid hennes liflösa utseende, störtar han därifrån med rop att hon ärdöd.

I fonden ser man jakten för fulla segel styra ut till hafs.

TREDJE AKTEN.

Efras sofrum. I fonden genom ett fönster skymta trädgrenar och en mörk natthimmel.

Till höger länstolar och bord. Där bortom en stängd dörr. Till vänster Efras säng. Längre mot fonden en öppen dörr till Ivars rum.

FÖRSTA SCENEN.

IVAR, GAUT.

På bordet står en lampa med mörk skärm. Inom ljuskretsen sitter Ivar. Sängen hvarest Efra sofver är i dunkel.

Gaut kommer ljudlöst in från böger. Han och Ivar hviska.

IVAR, störd.

Pappa! Ligger du inte?

GAUT.

Jag ville se hur du har det. (Med en blick åt sängen.) Alltjämt i dvala?

IVAR.

Ja.

GAUT, mönstrar honom.

Du ser själf inte mycket lefvande ut!

IVAR, bruten.

Godt jag finge dö med henne!

GAUT.

Var en man! Hårdare slag ha män burit före dig.

IVAR.

Jag vill höra till dem som duka under.

GAUT, upprörd.

Ivar, min käre, älskade son, krossa inte din gamle far!

IVAR, svagt.

Skulle jag göra det så — rår jag inte för det!

GAUT.

Tänk och tala inte så där! Jag står inte ut att höra det!

IVAR, ser åt sängen.

Hon hvarken tänker eller talar mer!

GAUT, följer hans blick.

Bara några timmar till, var det så?

IVAR, med ansträngning.

På sin höjd några timmar.

GAUT, sätter sig.

Jag stannar hos dig tills hon vaknar — om hon vaknar. (Mumlar.) Det vore kanske så godt att —

De sitta tysta.

IVAR, bryter ut.

Pappa, har du — Kan någon ha anspråk på att jag skall lefva — sedan — när hon är borta.

GAUT, fattar i honom.

Ivar! Jag betyder väl något för dig — en liten smula — ? Eller är kvinnan där allt?

IVAR.

Nej, hon är inte allt. Men när hon går känns det som hade jag ingenting kvar. (Förtviflad.) Och jag kan inte lefva af ingenting!

GAUT, dystert.

Det är bättre att hon går nu — på detta sätt — än —

IVAR.

Än?

GAUT.

Det man älskar mister man antingen genom döden eller annorlunda. Mister det gör man.

IVAR, i fullkomlig tillförsikt.

Det hade inte varit någon fara! Efra och jag äro inte skapade att förlora hvarann. — Fem år har jag haft af oblandad sällhet.

GAUT.

Det är mer än annars femtio! Var tacksam, min son, och undergifven!

IVAR.

Med hela sitt väsen var hon min! Jag var hennes värld. Allt hade hon lämnat för min skull! (Med stel, tårlös blick.) Hvad skall det bli af mig? Jag kan inte ens gråta — medan jag väntar!

GAUT, deltagande.

De här timmarne äro svårast för dig. Det blir bättre när allt är öfver.

IVAR.

Nej! Ännu finns hon — ännu andas hon. Ännu kan jag få höra henne säga Ivar!

GAUT.

Vet hon att hon skall dö?

IVAR.

Ja.

GAUT.

Är hon rädd?

IVAR.

Nej, hon tycks inte orka fatta hvad det innebär. Men hon är barnsligt rädd för att yra!

GAUT, ser forskande på Ivar.

Hon har väl minnen som hon inte vill skola dyka upp.

IVAR.

Men det är ju dåraktigt!

GAUT, med en blick af vrede mot sängen.

Hm! Kanske inte!

IVAR.

Att blygas inför mig!

GAUT.

Hon vill inte ge dig något pinsamt intryck i det sista.

IVAR.

Jag känner hennes lefnad lika bra som hon själf. Där finns ingenting att skämmas för — i mitt tycke! Och hvilka fantasier hon än finge — liksom inte hvarje ord från henne vore mig dyrbart.

GAUT.

Hon tycks inte tro det!

IVAR.

Stackars liten! Hon har bedt mig om och om igen att jag skall gå ut om hon börjar tala i yrsel.

GAUT, i bestämd ton.

Gör det Ivar!

IVAR, upprörd.

Och lämna henne i det sista! Hvad tänker du på!

GAUT, öfvertalande.

Gör henne ändå till viljes i den saken! Det

är hennes sista längtan att — behaga dig. (Mer för sig.) Och den håller jag henne räkning för!

IVAR, i tankar.

Och Atle som seglat bort! Intet bud kan nå honom. När han kommer igen är Efra död! — De ha alltid vart så trogna vänner!

GAUT, ser på honom med smärtfylldt deltagande.

Du tänker på andra — på honom —

IVAR, förtroendefullt.

Jag tror att han känner likt mig. Han har haft en djup dragning till Efra. Hade jag inte förekommit honom hade af den blifvit kärlek. Staccars Atle — Att komma för sent!

Gaut klappar Ivar tyst på axeln.

IVAR, fortsätter.

Med en brors tillgifvenhet och aktning bemötte han henne från första stund. Aldrig en skynt af högmod eller fördomar — —

GAUT, afbryter.

Nej, det ska' Gud veta!

IVAR.

Också gengäldade Efra honom med fullaste hjärta.

GAUT.

Jaså. Hm!

IVAR.

Hon beundrade och höll af honom nästan mer
än jag själf.

Gaut har ett stelt, konstladt uttryck.

Efra gör en rörelse.

IVAR, lyssnar.

Hon vaknar visst!

GAUT.

Då går jag.

Han smyger ut.

ANDRA SCENEN.

IVAR, EFRA.

EFRA, svagt.

Ivar!

IVAR, bredvid henne.

Älskade!

EFRA.

Det är så mörkt! Jag ser dig inte!

IVAR.

Du skall få mera ljus. (Han tar bort skärmen
från lampan.)

EFRA.

Är det sent?

IVAR.

Det är snart morgon! — Har du plågor?

EFRA.

Ja, i hjärtat. — Men det stannar snart.

IVAR, räcker henne ett glas med innehåll.

Drick det här!

EFRA, tvekar, oroligt.

Det är väl ingenting som gör mig oredig?

IVAR.

Tvärtom. Det lifvar.

Han stöder hennes hufvud. Hon dricker.

EFRA.

Ivar!

IVAR, smeker hennes hand.

Hvad vill du?

EFRA.

Jag är så glad!

IVAR, med grät i stämman.

Är du glad?

EFRA.

Att jag är hos dig. — Att det gått som det gått.

IVAR.

Hvilket?

EFRA.

Lifvet. — Det kunde gått annorlunda.

IVAR.

Nej, Efra. Lifvet går som det skall gå. Länkarne smidas af en säker hand. De äro inga tillfälligheter.

EFRA, ifrigt.

Jo, jo, det kunde gått annorlunda! — (Tankfullt.) Annars behöfde man aldrig vara orolig?

IVAR.

Orolig är man nog ändå — för det obekanta. Fast man inte själf gör mycket till eller från. (För sig.) Det borde vara en tröst för mig nu —

EFRA, fortsätter.

Eller rädd för sina gärningar? — Och jag som varit så rädd! (Med ångest.) Jag är rädd ännu! Det är bra att jag dör!

IVAR, med andakt.

Rädd? Du — en skudlös ängel!

EFRA, drömmande.

Men om våra gärningar —

IVAR, mildt.

Trötta dig inte, älskling!

EFRA, svagt.

Det är allra sista gången! — Om våra gärningar inte betyda något. — Och inte våra ogär-

ningar heller — om intet ansvar följer. — Om man ovillkorligen handlar efter sitt väsens art och inte efter läror — hvarför skall man då känna slitningar?

IVAR, bönfallande.

Lämna allt det där i dess ringa värde — och se på mig!

EFRA, slår armarne om hans hals.

Medan jag ännu orkar kyssa dig ska' jag göra det! Tack för all din kärlek! (Sjunker tillbaka.) Hur lång tid har jag kvar?

IVAR, med möda behärskad.

Jag vet ingen tid.

EFRA, svagare.

Nu börjar hammaren härinne slå så fort igen. Tårar rinna utför Ivars kinder.

EFRA.

Tårar? — Det var ju dem jag ville bespara dig!

IVAR.

De äro de första jag gjuter för dig! Men nu komma de som en slöja, som jag inte mer blir fri. (Han torkar gång på gång sina ögon.) Så'na för-mättna tårar som vilja skymma för mig din åsyn!

EFRA.

Att se dina tårar gör mig ändå glädje. Snart

ser jag dem inte mer, (ryser lätt) men då gör mig den blindheten ingen sorg! Hvad det är underligt! Att ha varit så känslig och så på en gång upphöra att känna.

Ivar böjer ned sitt hufvud och trycker sina ögon mot hennes hand.

EFRA, gripes af en hågkomst.

Ivar! Den lille fiskargossen! — Visa honom ibland en vänlighet — för min skull! Han blef så underligt inkastad i min sista tillvaro.

IVAR.

Gossen? Han är visst kvar här!

EFRA.

Är han det? — Midt i natten?

IVAR.

Det var han som fann dig döende. Det tog honom så djupt. När kvällen kom bad jag honom gå. Men han ville så gärna stanna.

EFRA.

Ack om jag fick se honom! Låt honom komma in!

IVAR, ogärna.

Men — orkar du med honom?

EFRA, halfhögt.

Håller han af mig, den lille pojken? Hur kan han göra det? (Högre.) Låt honom komma in!

IVAR.

Naturligtvis. Om du önskar.

Han går ut till höger.

TREDJE SCENEN.

EFRA, ensam.

Hon reser sig, knäpper ihop händerna, beder af hela sin själ.

Gud! Barmhärtighetens Gud! Om du har något förbarmande med mig? Hör min bön! Låt mig vara redig ända till slutet! Låt inte grymheten som jag flytt triumfera öfver mig när jag icke längre är mig själf! (De sista orden dö bort i en djup andning.)

Hon faller utmattad tillbaka.

FJÄRDE SCENEN.

EFRA, IVAR, GOSSEN.

Efra räcker svagt leende ut handen mot gossen. Han fattar den och ser på henne med stumt deltagande.

EFRA.

Nu är det din tur! Nu får du berätta någonting för mig! Nu är jag ett barn som skall tröstas! Jag skall resa från de mina till ett fjärran Amerika!

Gossen snyftar.

EFRA.

Kan du inte berätta så kan du sjunga?

GOSSEN, ledsen.

Nej.

EFRA.

Kan du läsa då?

GOSSEN.

Ja.

EFRA.

Ivar! Ge honom din psalmbok.

Ivar går in i sitt rum och kommer tillbaka med en psalmbok.

EFRA, vädjande till Ivar.

Den där psalmen du minns — — ? Af den lidande skaldinnan? — Som du en gång läste för mig —

Ivar nickar, bläddrar i boken, räcker den till gossen.

IVAR.

Läs här!

Gossen försöker ett par gånger, stakar sig af rädsla. Till slut läser han sakta och långsamt.

»Snart döden skall det öga sluta,
Som länge sorgens tårar göt;
Snart skall mitt stoft sin hvila njuta
Och frid i jordens lugna sköt.

Men i den stund då dödens smärta,
 Mig omger med sin ryslighet,
 O, då gör kännbar för mitt hjärta,
 Allfader, din barmhärtighet!

När rösten, skälfvande och bruten,
 Åkallar, skapare, ditt namn,
 O, sträck mot mig i dödsminuten,
 Din hulda, faderliga famn!

När gossen slutat läsningen ligger Efra som i dvala.
 Ivar går sakta ut med gossen.

FEMTE SCENEN.

EFRA ensam.

Hon ligger först orörlig. Så börjar hon kasta sig af och an. Famlar med händerna kring sitt hufvud. Sätter sig plötsligt upp. Blicken är utvidgad, brinnande, rösten förändrad, flämtande.

Är jag ensam?
 Alla ha gått ifrån mig!
 Jag är på tu man hand med döden!

Hon rycker till som såge hon framför sig en skepnad.

Nu kommer du!
 Nu är du här!
 Hvad vill du?
 Hvad skall du göra med mig?
 Skall du hämta mig till evigheten?
 Jag längtar inte efter evigheten!
 Den är inte för mig!

(Angestfullt.) Jag är skapad att älska Gud, menar du?

(Vrider sina händer.) Men det har jag ju aldrig känt!

Jag är skapad för en människa!

Han heter Atle!

Han är borta nu, men jag ska' söka upp honom!

Ryggar tillbaka som ville någon gripa henne.

Nej ta mig inte!

Jag skall gå till Atle!

Springer ur sängen.

Det har jag velat så länge, men det var något som skilde oss åt!

Söker i sitt minne.

Jag har alldeles glömt hvad det var!

Stryker sig öfver pannan.

Jag kommer just inte ihåg mycket mer!

Glömmer döden. Stirrar omkring sig.

Hvar är jag?

Känner igen sitt rum.

Låg jag i sängen?

(Rysande.) I den sängen vill jag aldrig mer ligga!

Det är lögnernas läger!

Sängen!

Där man föds — där man dör — där man i nattens mörker ser sitt eget hjärta — där borde man inte ljuga.

Ivar! Ivar! Troheten kan bli det svekfullaste
bedrägeri!

(Bittert.) Och han kallade mig för ängel! En
ängel som ljuger! Går det ihop?

Men om jag talade sanning?

Hvad vore jag då?

Atle, då vore jag din!

(Mer omtöcknad.) Hvarför lämnade du mig?

Nu går jag ombord!

Med vacklande steg går hon mot dörren.

SJÄTTE SCENEN.

EFRA, IVAR, GAUT.

IVAR, förskräckt att se henne uppe.

Men Efra --- ---

EFRA, svagt jublande.

Atle, du kom igen!

Vid Atles namn rycker Gaut till af vrede och åter-
håller med möda ett utrop.

IVAR, tar henne i sina armar.

Men det är jag, älskling! Känner du inte
igen mig?

EFRA, trycker sig intill honom.

Nu går du väl aldrig mer ifrån mig?

IVAR.

Jag gick ju bara ett ögonblick!

Han för henne till sängen, lägger ner henne och breder öfver henne.

IVAR.

Men var lugn! Jag skall inte lämna dig mer!

EFRA, håller armen om hans hals.

Jag törs inte släppa dig!

Ivar sitter på kanten, böjd öfver henne.

IVAR.

Du behöfver inte släppa mig, älskling! Jag är lycklig så länge du håller mig!

EFRA, dunkelt.

Hvarför såg du dig inte om? Hade du älskat mig hade du sett på mig en gång till — när du gick —

IVAR, stryker hennes hår.

Jag tänkte inte på det!

EFRA.

Jag har tänkt på det hela tiden! — Att vi skulle skiljas som fiender — Det var nära att jag dött för det!

IVAR, mildt lugnande.

Tala inte, älskade! Hvila dina tankar!

GAUT, bakom Ivar, med oro.

Gå nu! För att göra som hon bad! — Och för att skona dig själf.

IVAR, hviskar tillbaka.

Du ser ju att hon håller mig fast!

EFRA, döende.

Mycket strid har jag haft för din skull, Atle!
Får jag nu frid?

IVAR, med börjande ångest.

Säg Ivar, älskling!

EFRA, hennes arm mattas, faller ned från hans hals.

Hvad hjälper all vår kärlek? Vi måste ändå
från hvarann! (Svagt som en fläkt.) Tack för du kom
igen, Atle!

IVAR, utom sig, störtar upp.

Men hvad betyder detta? Hvad menar du?
(Återhämtar sig.) Nej, nej! Det kan inte betyda nå-
got! Det är en hemsk förväxling! (Han intar sin
förra plats vid hennes sida.)

EFRA, ser honom ej mer, ropar i ångest.

Jag kan inte dö! Jag vill inte — om du inte
följer mig!

IVAR, öfvervåldigad af sina känslor.

Älskling! Jag skall följa dig!

EFRA, förtviflad.

Nej, nej! Det får du inte! Jag menade inte
hvad jag sa' — inte nu heller!

Hennes bröst arbetar, hennes andedräkt häjdas af kväf-

ning. Hon fattar i dödskramp om Ivars hufvud och trycker ned det i kudden intill sitt. Ropar ett sista

Atle!

Hon dör.

Ivar skälfter och skakar i smärtaus öfvermått. Slutligen reser han sig. Då strålar hans blick af hänryckning. Han går mot sitt rum som ginge han till räddning och befrielse.

GAUT, spärrar hans väg, doft.

Ivar! Det sker inte!

IVAR, i extas.

Hindra mig inte! Jag har lofvat att följa henne i döden. Och jag längtar att göra det!

GAUT, griper honom i axlarna.

Nej, det sker inte — jag förbjuder dig!

IVAR, för undan hans armar.

Min föresats kan inte ändras!

GAUT, ropar.

Jag skall krossa den — genom att krossa dina illusioner!

IVAR, tycks inte höra honom, fortsätter mot sitt rum.

GAUT, griper honom med järngrepp.

Det är af feighet du rymmer! Det är en vaknande misstankes furier du vill fly! Du hörde ett namn! Och du vill inte mer höra det ringa i öronen!

IVAR, slår ifrån sig hans ord.

Hon hade inte sans! Hon förväxlade — Hon

förblandade — (Ångestfullt frågande.) Tror du inte det?

GAUT, stönande.

Min stackars gosse! Räddningen blir bitter! (Härdt.) Men inte låter jag dig gå under för den usla kvinnans skull!

IVAR, väckt.

Hvad vågar du säga?

GAUT.

Det och mer till! — *Hon har bedragit dig!*

IVAR.

Hon! Min ängel till hustru! (I raseri.) Nej! Du ljuger för att få behålla mig! Du skymfar hennes dödsläger! Du förnedrar hennes rum! Bort härifrån!

GAUT, höjer handen.

Gud är mitt vittne!

IVAR, osäker, förstörd.

Skulle hennes kärlek varit ett enda långt svek? Omöjligt!

GAUT.

Du hörde ju själf!

IVAR, utom sig.

Du ljuger, säger jag! (Han kastar sig på knä vid sängen.) Efra! Efra! Han ljuger!

GAUT, våldsamt.

Stig upp! Jag kan inte se dig ligga där!
(Han försöker rycka Ivar från sängen.) Du har dyrkat henne länge nog! Som sjukskötare åt en fördärfvad varelse har du kastat bort ditt lif! Hem, far, vädiga lifsmål ha betydtt ingenting mot hennes nycker! Men nu är det slut! Sörja henne får du inte! Det skall jag göra dig omöjligt! (Höjer än mer rösten.) Den kvinnan där, hon tog emot all din kärlek — af egennyttan — men hon älskade din bror! Jag har sett henne i hans armar! Jag har sett henne kyssa honom i vansinnig lidelse! Jag har sett det, Ivar! Sett det!

Ivar reser sig. Hans blick är förvandlad, stelad. Han vänder sig ifrån den döda.

GAUT, ser på Efra.

Hon var en dämon! Också mig bedrog hon!
(Skrattar med hån.) Timmar af samvetskval gaf hon mig! Hvilken helveteslist! Hon kom mig att tro att jag trampat oskulden! (Vänder sig mot Ivar.) För-tviffa inte min son! Det onda hon gjort dig är nu slut! Hennes slocknande skall bli dig ett uppvaknande!

IVAR, tillintetgjord.

Det är inte till en dag jag vaknar --- det är till en ändlös natt.

GAUT.

Med tid och tålmod blir det nog dag igen!
(Drar honom med sig.) Kom härifrån! När hen-

nes minne är dödt — när glömskan jordat den ovärdiga — då kommer ditt lifs verkliga dag! (Trycker honom i sin famn.) Mod, min son! Du är räddad!

Gaut tar honom med sig. Ivar följer viljelös och bruten. De gå till höger.

I dörren hejdar sig plötsligt Ivar, vaknar till en ny stämning, får ett uttryck af upphöjdt lugn.

IVAR.

Lämna mig, pappa! — Du kan vara trygg! Jag har icke mer någon frestelse till öfverilning! Min sorg är nu annorlunda. (Skjuter med mild kraft ifrån sig sin far.) Gå, jag ber dig! Jag vill vara ensam — med henne!

Gaut går.

SJUNDE SCENEN.

IVAR OCH DEN DÖDA.

Ivar faller på knä vid sängen, lägger armarna om Efra.

Förlåt mig att jag ett ögonblick trodde dig om ondt!

Förlåt mig att jag behöfde minuter att förstå dig klart! Därtill borde icke åtgått någon tid!

Ålskade!

Dina ord om ett aflägsset hälsoland dit jag inte kunde följa dig — och dit du därför inte gick — nu stråla de för mig som en lösning på din sorgliga gåta!

Trogen intill döden har du varit!

Om jag nu kunde ge dig lifvets krona — kärleken — från honom som var ditt lif, skulle jag göra det med salighet!

Men för sent blef jag seende!

För djupt höll du mig i blindhet, du ljufvaste, barmhärtigaste af människor!

Så blef jag skuld till din död!

Den skulden hade du inte rätt att lägga på min själ!

Min ande bär nu en börda tyngre än den du bar!

Minnet af din ömhet gör den icke lättare!

Sann kärlek var min kärlek värd.

Af sann vänskap hade den icke sårats — men Efra, Efra, (rösten sviktat) hvarför gaf du mig ett medlidandets offer?

Hans hufvud sjunker djupt ned.

Han gråter.

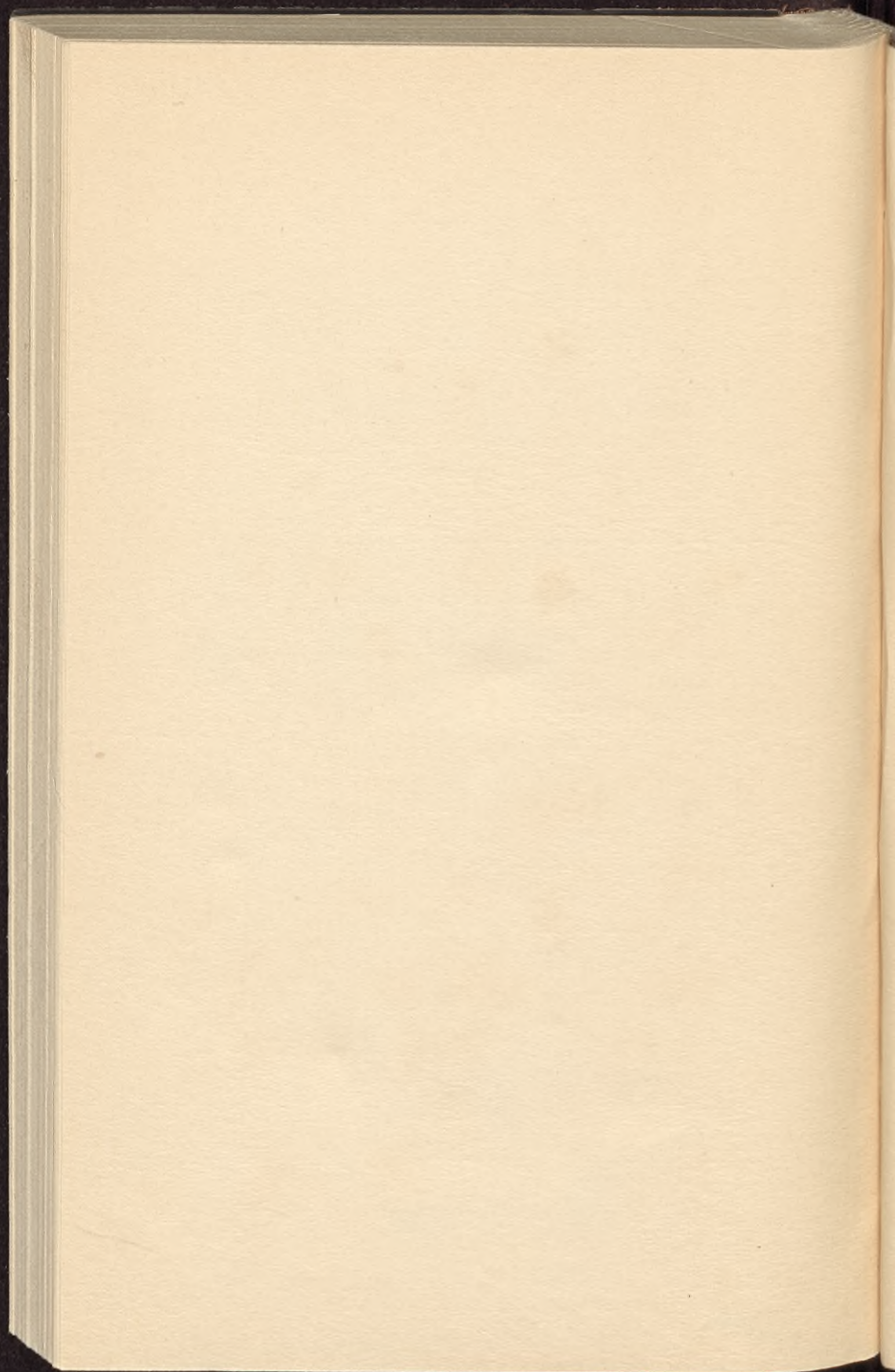

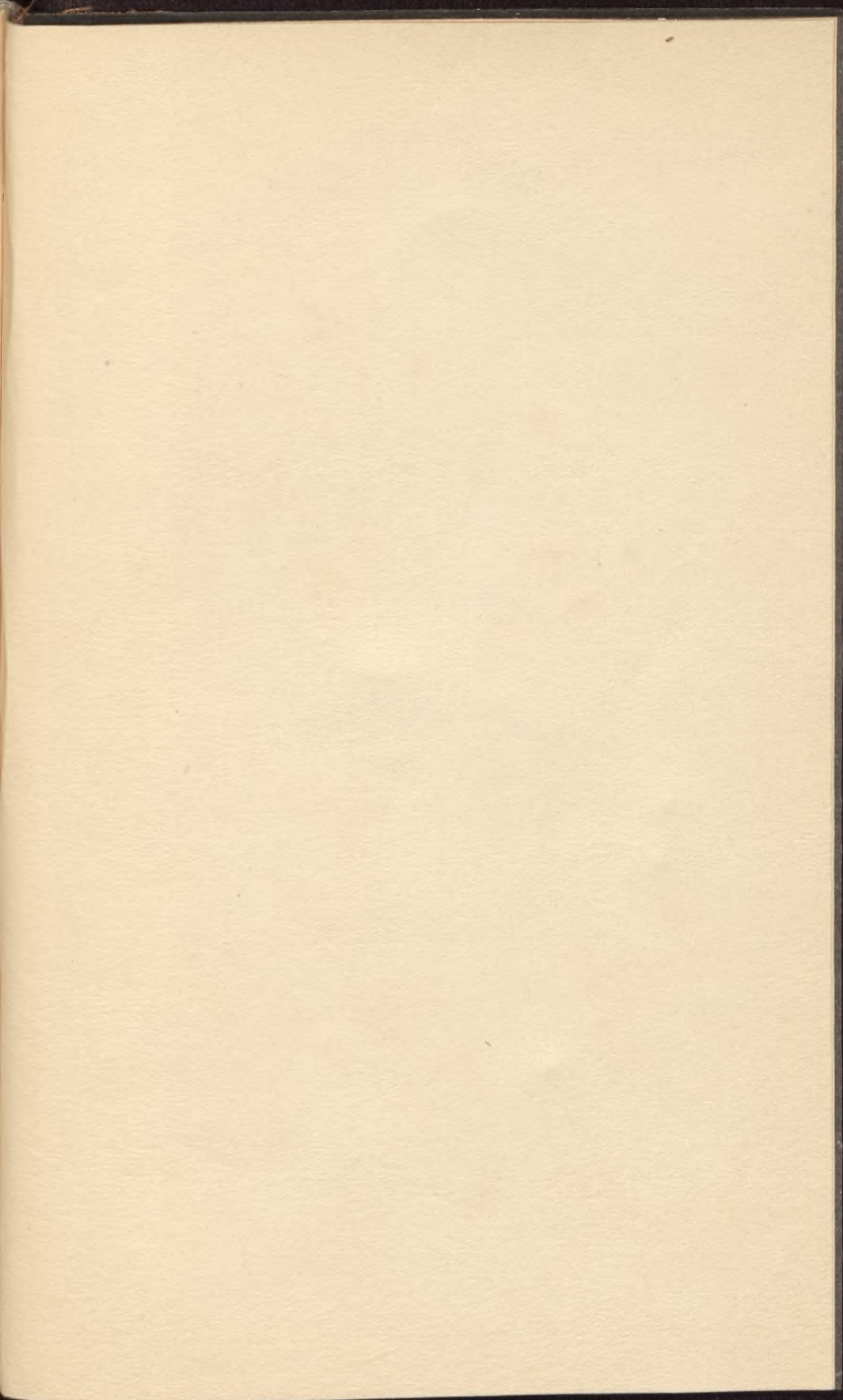
UNIVERSITETSBOK

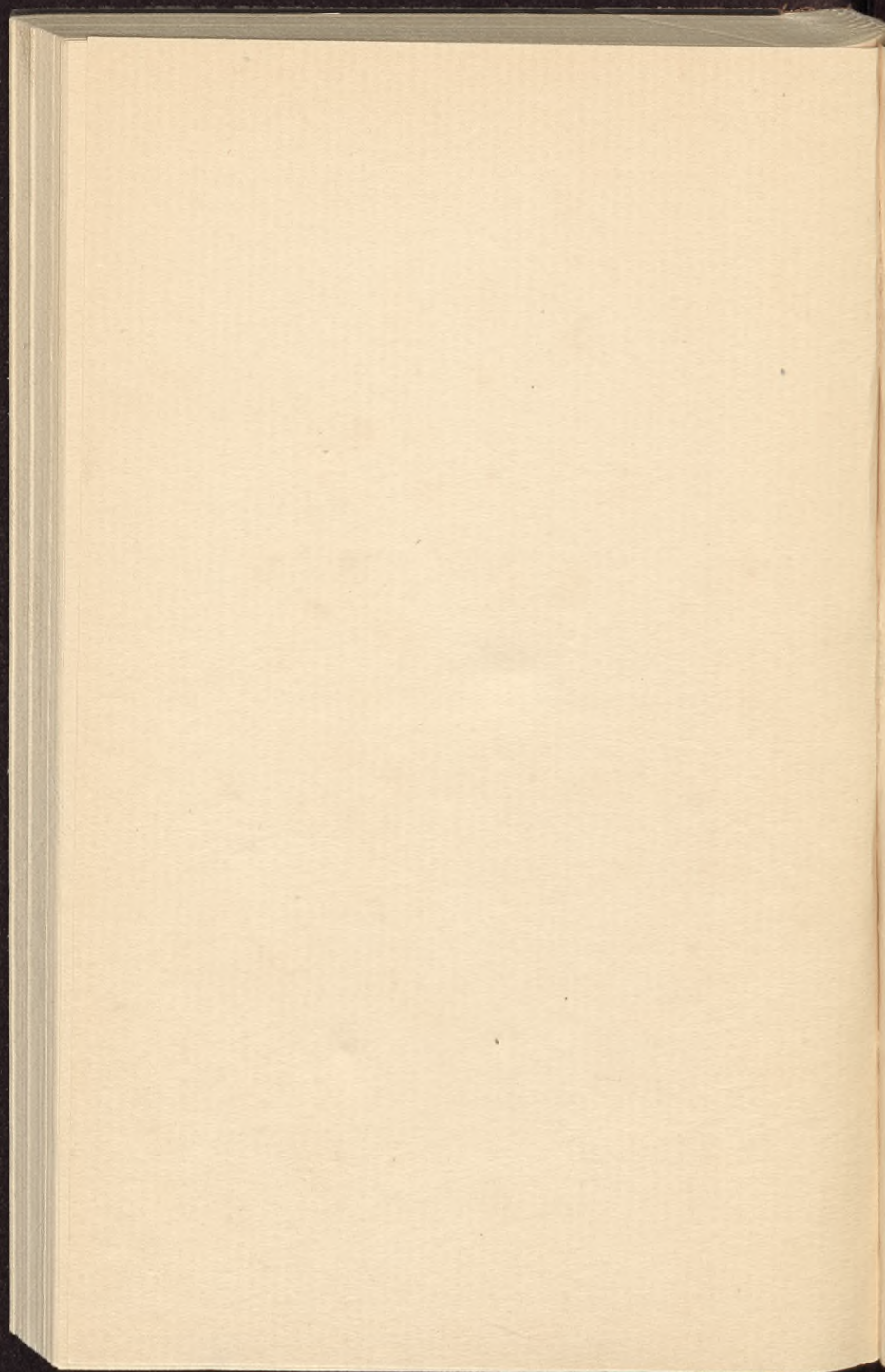
1975-02-07

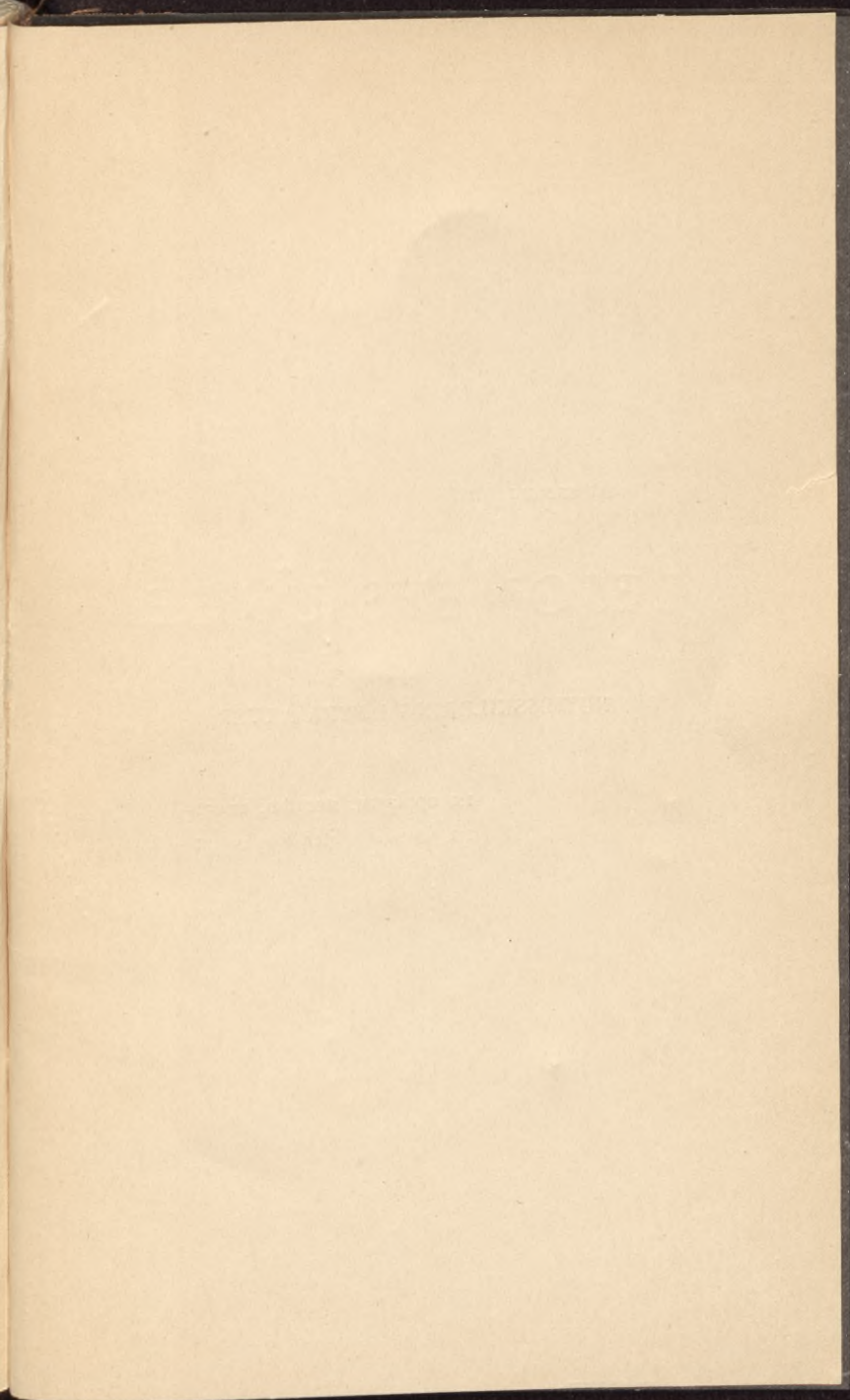
UMEA

1975/41

Af samma förf.

LEJONETS UNGE

NUTIDSSKILDNING I FYRA AKTER

1:a upplagan, stor 8:o, kr. 3:—

2:a » liten 8:o, » 2:—

